

עֵין עֵבֶר שִׁירָה

ירחון מקוון לשירה

מטעם החוג לשוחרי שירה

3

פברואר 2007

עורכת: שרית שץ
חברי המערכת: פרופ' יוסי גמזו; דודי בן עמי; עודד פלד

כתובת המערכת: saritsz@017.net.il
כתובת אתר החוג לשוחרי שירה: <http://www.geocities.com/kochavit612/homepage.html>

כל הזכויות שמורות לחוג לשוחרי שירה

תוכן העניינים

שרית שץ	דבר העורכת	3
שיר - "יש שירים שמסמיקים ממילים"	דן שורר	4
שיר - "עבודה על ניר 11"	אשר רייך	5
שיר - "הימנעות"	איריס שני	5
שיר - "הארץ המובטחת"	אריק ונונו	6
התבוננות בשירה של זלדה "ישן לו גרעין"	נורית שושני	8
שיר - "מרגריטה"	שלומית כהן-אסיף	11
שיר - "ואולי גם את חלומה"	מיכאל פז	11
שיר - "תחנת האוטובוס"	עמית מאוטנר	12
שיר - "לנשק שפתי אור"	יוסף עוזר	12
פגוש את המשורר - סירקה טורקה	שרית שץ	13
3 שירים	סירקה טורקה	15
שיר - "נרצעי אהבה"	עדה (נס) חרמוני	16
2 שירים - "חוקרת הקבלה", "יום הזיכרון"	אלישע פורת	17
3 שירים - מתוך: "מחזור לאאורידיקי"	שרה אנגל	18
מאמר: הו משורר, הו צ'סלב מילוש	יוסף עוזר	19
שיר - "צ'סלב מילוש"	רות נצר	24
שיר - "גינקולוג ומאהב, Test case"	יוסי גמזו	25
"לאדם כאשר הוא אדם" - מילות הספד ליעקב בסר	עודד פלד	27
שיר - "אני אומר לכם"	יעקב בסר	29
מחזור שירים - "תיקון לדברים השבורים"	הרצל חקק	30
שיר - "יש איש"	שרית שץ	30
אגדה בחרוזים - "מסע השחורה הנאוה הלא היא מלכת שבא"	דודי בן-עמי	31
צ'רלס בוקובסקי: "ארבע וחצי בוקור" - תרגום: עודד פלד	עיינן ערך תרגום	36
טד יוז: "אדום" - תרגום: אהוד פדרמן		
אדגר אלן פו: "ארץ חלום" - תרגום: דליה אפרת		
פול ורלן: "המצוקה" - תרגום: חמוטל בר-יוסף		
מושגי יסוד בשירה	על קצה הנוצה	40
שיר - "שיחות מעבר לגדר"	מנחם פאלק	41
שיר - "יזכור"	עודד פלד	42
שיר - "רק למחצה"	פנינה פרנקל	43
שיר - "באין מפתח"	יוכי פרלמן	43
שיר - לאחר הגשם האחרון נְפִיקְפְּרִינְל סְמִית	איליה בר-זאב	44
	חדש על המדף	45
	קוראים כותבים	47
	אירועי ספרות	49
	שונות	50

דבר העורכת

“פרוייקט פושקין” כבר מאחורינו והנה הגיליון השלישי יוצא לדרך.

אני מודה לכל המנויים הרבים שהגיבו בתמיכה ובעניין רב על הגיליון המיוחד שפורסם במלאות 170 שנה למותו של משורר גדול זה (מידגם קטן מן המכתבים ניתן לקרוא במדור “קוראים כותבים”). כפי שצינתי בעבר, המשוב שלכם חשוב לנו מאוד ומסייע לנו לכוון את תכני כתב העת - לפי דרישותיכם.

על המספר שלוש נאמר בקהלת “והחוט המשולש לא במהרה יינתק”. כך אנו, חברי המערכת של “עיינ ערך שירה”, רוקמים אט אט את צביון הירחון ותכניו מתוך רצון ותקווה לחזק את נוכחותו ומעמדו.

גם אם אינכם מאמינים בנומרולוגיה, הרי שנחמד לציין כי מספר 3 מבטא את הזרימה, היצירתיות ואת הרבדים האמנותיים שבמורכבות האנושית.

ומה בגיליון זה?

מאמר מרתק מאת יוסף עוזר המספר על קשריו עם המשורר הפולני צ'סלב מילוש. בשל אורכו של המאמר, מובא כאן חלקו הראשון בלבד. את המשכו נביא בגיליון הבא. במדור “פגוש את המשורר” - מיפגש עם המשוררת הפינית סִיִּיקָה טוֹרְקָה ועם שירתה. הספד מרגש מאת עודד פלד שנכתב עם מותו של המשורר והעורך יעקב בסר. התבוננות בשירה של זלדה “ישן לו גרעין”.

במדור “עיינ ערך תרגום” מוצגים מספר תרגומים לשיריהם של משוררים מוכרים וידועים שנשלחו אלינו על ידי קוראים, במיוחד לגיליון זה. בין כל אלה משובצים שירים רבים של כותבים. חלק מן הכותבים מוכרים מגיליונות קודמים וחלקם בבחינת “פנים חדשות”. נשמח מאוד לקבל תגובות של כותבים, לא רק על הירחון באופן כללי, אלא אף התייחסות פרטנית לשירים השונים המופיעים בו. וזאת - מתוך כוונה ורצון לפתוח מדור חדש שיקרא: “ביקורת שירה”. בדרך זו יועשרו הכותבים עצמם וגם הירחון.

לגיליון מספר 4 של “עיינ ערך שירה” נבחר נושא משותף ליצירות שישלחו אלינו, והוא: “שירי מחווה למשוררים”. אין לי ספק ששירים רבים נכתבו על נושא זה ונשמח מאוד לקבל מגוון רחב ככל האפשר של “שירי מחווה”.

המשיכו לשלוח לנו מיצירותיכם ואותן שְׁתַּמְצָאנָה מתאימות לרוח הירחון, תפורסמנה. כמו כן נשמח מאוד לקבל מאמרים שונים בנושאי שירה. הם מעשירים את תכני הירחון ומהווים השראה לקוראים ולכותבים גם יחד. את היצירות נבקש לשלוח מנוקדות ומוגהות. בגיליון זה חידוש נוסף. החלטנו להפיצו כקובץ PDF. דבר זה יקל על הקריאה ועל ההתמצאות בגיליון. כדי להגיע לעמוד המבוקש על ידכם, יש ללחוץ בצדו השמאלי של הדף על המילה

Pages וכל דפי הגיליון יופיעו בצד, בפורמט מוקטן. כל מה שנותר לעשות הוא "ללחוץ" על הדף הנבחר. אם מי מכם מתקשה לפתוח את הקובץ, הוא מוזמן לכתוב אלי. מי שמגיע אליו גיליון זה ואין ברשותו הגיליונות הקודמים והוא מעוניין בהם, מוזמן אף הוא לכתוב אלי, לציין את מספר הגיליון המבוקש ואני אשלח אותו אליו. בנוסף לכך, ניתן ל"הוריד" את הגיליונות הקודמים באתר "החוג לשוחרי שירה". אני מאחלת לכולם קריאה מהנה.

שרית שץ

דן שורר

יש שירים שמסמיקים ממילים

יְדַעְתִּי פַעַם שִׁיר

שִׁיר שֶׁל סֵתוֹ

שֶׁל רוּחַ

שֶׁל עֲלִים מְכִים עַל חֲלוֹנוֹת הַבְּקָתוֹת הַמְטוֹת

עַל עֲדָרֵי גְלִים שְׁחֹבְטִים כְּנֶגֶד רִשְׁתוֹת הַדְּיֻגִים

יְדַעְתִּי שִׁיר

יְדַעְתִּי פַעַם שִׁיר

שֶׁבִּין חֲמוּקֶיךָ חֲפֵשׂ אֶת מְשַׁכְּנוֹ

עַל לְחַיְיֶךָ חֲרַז עוֹד זָמֵר

עוֹד צֶפֶן, עוֹד רִז

שֶׁבִּין עֲגֹבוֹתֶיךָ לְחַלֵּחַ אֶת סִפֵּי גוֹפֶיךָ

וְאֵת תֵּרֶן סִפִּינְתֵי טֶרֶף כְּנִשְׁוִיֹתֶיךָ

יְדַעְתִּי שִׁיר

יְדַעְתִּי פַעַם שִׁיר שֶׁהִסְמִיק מְרַב מְלִים

שִׁיר כְּבֵד פָּה,

עֲלָג

יֵשֶׁר וְנֶאֱמַן כְּלֹד הַשְּׁחַר

יְדַעְתִּי שִׁיר

דן שורר – בעל תואר דוקטור לפילוסופיה מאוניברסיטת LA SORBONNE שבפריס. עסק קצרות בהוראה באוניברסיטאות חיפה וירושלים. כמו כן עסק בבימוי תיאטרון וקולנוע בישראל, צרפת, גרמניה וארה"ב. במשך 5 שנים ניהל חברה להפקת סרטים בפריס ובלונדון. בגיל 33 יצא לתקופה ארוכה של גלות מרצון אל תוך עולם העסקים. בד בבד עסק בכתיבה ומלבד ספרים שדגו בענייני שיפורי רווחים, כתב שירה (בעברית, איטלקית ובאנגלית), וסיפורים קצרים (באנגלית ובעברית). מתרגם מאנגלית, איטלקית, צרפתית, גרמנית וספרדית לעברית ומשלב חשיפה תרבותית וחברתית. לאחרונה הקים הוצאת ספרים "תיבות פנדורה". כמו כן, מרצה, מופיע בערבי קריאת שירה, כותב מחזות ועוד.

אשר רייך עבודה על נייר 11

על פר ילדותי מלא עננים ליליים,
אני רואה את צלן המאים
של החיות הגדולות שמתו מזמן.

הלע שוב מתעורר, נפער אל ענניו
והגלים הארזים מצלצלים את צמאון דמו
אל חופי הקוסמוס. גם הגלות, גם המנות. מי מהם
קיא את העצמות הרוחניות פהתגלות לבאות?

רק האזן שלי המדמה עכשו לשמע
את קולותיהן מרחוק, אינה יודעת
שקרוח, פראית ככל שתהיה, בפעה הזאת
חורקת ככסא ישן העומד להשבר.

מתוך הספר "עבודות על נייר"

איריס שני

הימנעות

כשנמנעים ממלח לארך זמן,
אט אט מרגישים עד עורקי הדם
את המרירות האטית של היקרות.
עדינות ממלמלת עד כדי הזנה.

מי שלא טעם מלח מימיו,
וכפי הנראה יש גם מאלה,
לעולם לא יפיר את ההבדל.
לעולם לא יזכר את הבשר
המלטף עד רעד בדמדומי הקרום
בטרח יעשה הכל מרחק.

כך באהבה.

יש שלא טעמוה מעודם

ויש שהלכה מעמם.

כני המזל שבתוך

ספנים בבתי התבלינים שלהם.

מה להם ולקולותיהם של המתגעגעים והסגפנים.

איריס שני — ילידת ת"א 1975, מוסמכת החוג לספרות
עברית באוניברסיטת ת"א. קלרניטנית בתזמורת בוגרי
תזמורת צה"ל. ספר שיריה הראשון בשם "פינה" עתיד
לראות אור בקרוח, ושירים נבחרים ממנו התפרסמו
ב"מאזנים", ב"קדמה" ובכמות ספרותיות נוספות.

חשבתני רב. לאהבה צורות יש שתיים.
יש מי לאהוביו הוא מחליק לשון.
ולו גם העלבון יצר רב מר שבצתים,
סולח הוא, נאף לא יאבה לחשב.

יבגני יבטושנקו (מתוך "הבה נחשבה")

תרגום: שלמה אבן שושן

אריק ונונו
ארץ מובטחת

לְבִין קְדוּשַׁת אֲדָמָה נִבְעֵלֶת
מִמְאֻחֲזֵי שָׁוֵא
כְּתוּשׁ בְּסַפְיָנִים וּבְמִכְרָשׁוֹת
מִמִּית אֶת־לֶכֶן הַקְּנָבֶס
וְנִדְלוֹת הַחֶמֶר כְּנִדְלוֹת הָרוּחַ
אֶקְלֶקְטִיקָה מְעַשְׂרֵת מִבְּשִׁילָה
לְכִדֵּי כּוֹר הַתּוֹךְ מִדְּשָׁן
לְהַפְרוֹת בּוֹ אֶת אִמָּא אֲדָמָה
וְאֲנִי סְפוּג הַיִּיתִי בָּהּ עַד רִנְיָה
כְּאֹיִל מְשָׁרִישׁ אַחוּז בְּשִׁמְלָתָהּ
אַחִיזֹת עֵינַיִם מִרְתַּקֶּת לְעֶצְמָהּ
בְּמִבְטָן מִן הַחֲלוֹן
אוּמְבָרָה שְׁרוּפָה שׁוֹרְטֵת בַּפְּשָׁתָן
כְּכַפְגוּיַע הַתְּאֻבָּדוֹת מִתְעַד
וַיְדַאֵ-אֶרֶט בְּרִיאֲלִיטִי טִי.נִי
מִטִּיל אִימָה
אִימַת הָרִיק הַשׁוֹאֵב כָּל דְּמוּי
לְהַפִּילוֹ בְּרִשְׁתִּי קוּיַת מְשִׁגִּית
נִטְחָן לְאֶפֶר אֶפֶר וְנִנְעֵלָם
הַמְּרַחֵב מְעַדֵּן אֶת גִּנְיָו
לְפִתַע הַלֵּב אֵינּוּ מִבְּחִין עוֹד
בֵּין מְשׁוֹת הַדְּבָרִים
לְבִין שְׁפַת תְּאוּרָם
וּכְשֶׁהָאֹר מִתְעַצֵּל וּמִכְבִּיד
אֲנִי מְשַׁעֲתֵק אוֹתְנָטִיּוֹת
בּוֹדָה שְׂדֵה וּמְרַחֲבִים
כְּמִי שְׁמוּלִיד אֶת הוֹרְיוֹ
וּלְבָנֵי אֲנִי לוֹחֵשׁ נוֹקְטוֹרְנוֹ
בְּחִסּוֹת סֵהַר דֶּק
לְהַרְחִיקָם מֵאֲשֻׁלִּית הַצָּבַע
שֶׁר לָהֶם בְּלִדָה לְכוּבֵשׁ

אֲנִי מַת עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת
מַת וְשָׁב וּמַת תַּחֲתֶיהָ
מִתּוֹךְ הָרְגֵל
קוֹ יְרוּק נִמְתַּח בְּפִתְחָם
לְסַמֵּן כִּיד בּוֹטַחַת קוֹ-מִתְאַר
נִקוּדַת הַעֲלָמוֹת שֶׁל אֶפֶק
טָרָם צֵאת אֶל מִסַּע בְּדִיוֹנֵי
בֵּין תְּבִנְיֹת שֶׁל נוֹף מְמַצָּא
לְבִין הַיָּם הַגְּדוֹל
אִישׁ-נַחֲשֵׁת מְקוֹקוֹ שְׁתֵּי נְעָרָב
רִשְׁתִּי הַתְּמַצָּאוֹת בְּמִרְחָב
וְנִתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה
יָד מִיבֵאֵת מִפְּשִׁילָה שְׁרוּוֹל
לְלוּשׁ אֶת הַשְּׁפָה שְׁטוּחַ
שְׁכוֹר מְזַכְרוֹן תְּעֵתוּעִים
אֲנִי מְשַׁחֵזֵר אוֹתְנָטִיּוֹת
וּכְמוֹ צִיר גֵּדֶם הַחֵשׁ בְּיָדוֹ
שׁוֹאֵג צִיּוֹר שֶׁל אֶמֶת גְּדוּלָה
אֲךָ מוּבָל כְּצֵאֵן לְטָבַע
שׁוּמֵם וּבְדוּי
אָרֶץ בְּצוֹת הַמִּנְבִּשֵׁת כָּל חֵי
נוֹף זָב וְנוֹטָף
תַּחַת שָׁמַי יָם תִּיכּוֹן אֶחָד
זוֹ הָאָרֶץ הַמְּאֻבְטַחַת
אֶל מוֹל הָרִי גוֹלָן
אֲנִי מְצִיר נְדִל"ן בְּטַבּוֹ
הִנֵּה, שָׁם, צֵל כְּהָה כְּשֶׁמֶשׁ
מִטָּל עַל שְׂדֵה מְבַתֵּר וּמְפַלֵּחַ
הַטָּל נִמְשָׁל לְצִיּוֹר
שְׁהִיָה אֲנִי עֶצְמִי
מִתְמַרְנֵן בֵּין יָרֵק חֲלוֹנֵי

לבל יעשו להם פסל ותמונה
הן מאחז שוא היא
אני שב ומדקלם לעצמי
לגרש את הטבע!
לגרש את הטבע!
אני עורם שכבה על שכבה
מבהיר מרחק, מכהה קרבה
צבע מן השפופרת, דבק, לפה
מתזק אחיזה באפקים החדשים
שששששו ללא הכר
אוקר צהוב נמהל במרחב מדברי
כבשר הזבח לאלוהי קין
הכל מונזכרומאטי נתז
דיו שחורה מכתימה קלף
מקום אילי נטש
שטחים תמורת חלום
ממקום מושבי לפני הפן
אני חוזה בחמר, מוגן מהרוח
הולך לאבוד בחפוש
אך מתעקש על הציור
מעמקים קראתיך

אני מת על גבעות הנער
גם אתה מת
על הארץ הנימפומנית הזו
ארץ מבטחת לכל המרבה
להאדים כותרת בזמן צהוב
בה אבות רואים את הקולות
וטומנים בנים בחול
קדוש נושק לחול צהוב
ארץ אוכלת ככל יכלתה
נאני, שבע הבטחות מן המקום
מגמגם את טעמי המקרא
על רקע גימטריה מתלהמת

שלוש רצועות צבע
מחוללות תמורה בנוף
אחד Sky , אחד Sea , אחד Soil,
נאני, שלא ידעתי לשאל
מוריש לשלשת בני נוף
מפשט ועירום ובהיר
היכן שטוב, שם המולדת.

ציור: אריק ונונו

אריה (אריק) ונונו, אמן - צייר, פסל ומשורר. נולד במרוקו בשנת 1959. עלה לישראל 1967. מתגורר בכפר סבא. נשוי ואב ל-3 בנים. יצירותיו האמנותיות מצויות באוספים רבים בארץ ובעולם – פרטיים וציבוריים. הציג תערוכות רבות ברחבי העולם. כותב שירה וסיפורים קצרים. פרסם במשך 10 שנים טורים סאטיריים בעיתונות הכתובה. מרצה בתחום האמנות על יחסי הגומלין בין תרבות ואמנות, אמנות פוסט-מודרניסטית ואמנות חזותית. עומד לפרסם בקרוב רומן.

התבוננות בשירה של זלדה "ישן לו גרעין"

נורית שושני

ישן לו גרעין
שנת אבנים
ושעריו שגלף
העליון –
נעולים
נעולים
נעולים.

עת יפתח השערים
גבעול כך
כרחמים,
עת יפתח השערים
חוט חי
שירקרק הוא
וכן-חורין,
ויפליג לטוב שמשות
אל סכנות הלבלוב –
ישירו המלאכים
בארמון האלמנת
על מסתורין העזוז,
ואני אלחש –
תן לי לבכות
בהיכל,
לבכות בקול,
לבכות עד מות.

שירה הנפלא של זלדה, "ישן לו גרעין", נכתב לכאורה בריתמוס הגסטי¹ ואכן קיימים בו יסודות של משקל ומקצב (יסודות פרוזודיים), אך המבנה (סטרוקטורה) שלו אינו קצוב ושקול (פרוזודי).

המשוררת מסדירה, מווסתת ומחזקת את הקצב בעזרת חזרה על מילים כמו: "נעולים / נעולים / נעולים", "לבכות בהיכל, לבכות בקול, לבכות..."². נוסף לכך היא נעזרת באסונאנס², בקונסונאנס³ ובאליטרציה⁴ ועל ידי כך היא גם מבליטה את הערך המוזיקלי של המילה. בשיר שלפנינו עולה, מתוך המוזיקה, גם הערך הרעיוני ואת אנסה להמחיש. החלק הראשון של השיר נפתח בצורה קצובה ושקולה ובפתיחה זו כבר נרמז המשכו, אך חלק זה מסתיים בשלושה טורים בהם חוזרת המילה האחת: "נעולים". חזרה זו מפרידה חלק זה משאר השיר מבחינה צלילית וקצבית ונועלת אותו (תרתי משמע).

¹ ריתמוס גסטי – ריתמוס מתחלף סינקופי. שירים שאינם מחוזרים או שקולים במשקל קבוע או כמעט קבוע.
² אסונאנס – שוויון של צליל ותנועה, בהברה המוטעמת של שתי מילים, בלי שוויון העיצורים (כגון: "שמים" – "אליך").

³ קונסונאנס – שוויון צליל בשתי מילים בלי שוויון התנועות (כגון "פּרַח" – "פּרַח").

⁴ אליטרציה – שוויון הצלילים שבאותיות הראשונות של המילים.

(כל המושגים נרשמו לפי: ע' אוכמני "תכנים וצורות", 1957)

הקצב בחלק השני של השיר משתנה: תחילה הוא מתרחב ואחר-כך נעשה סינקופי במילה "כרחמים" ושוב הוא מתרחב בשורה החוזרת: "עת יפתח השערים" ושוב מופיעים טורים סינקופיים: "חוט חי"

שירקרק הוא

ובן-חורין".

מכאן ואילך הריתמוס הוא גסטי ולכאורה אין בו שיטה, אך אם נבדוק את האסונאנסים, הקונסונאנסים והאליטרציות, נבחין בכל זאת באיזו שיטה סמויה המחזקת את הריתמוס מחד, ונותנת דגש לצד הרעיוני שבשיר מאידך.

אסונאנסים בשיר: 1. נעולים – שערים – רחמים – שערים – מלאכים

2. שמשות – סכנות – לבכות

3. טוב – לבלוב – עזוז – מות

כל המילים באסונאנס הראשון הן בעלות אֶלּוּזִיָּהּ (אֶרְמֶז-רמז למקור אחר או ליצירה אחרת) לטקסטים מיסטיים. האסונאנס מבליט אותן כקבוצה מיוחדת וזה מפנה את תשומת הלב אליהן ודרכן לֶאֱלוּזִיָּהּ הנרמזת מהן – הן כאילו אומרות: הספירה שלנו עליונה היא: השערים הנעולים – שערי השמים הם, הרחמים – רחמי שמים והמלאכים – מלאכי שמים, כתוצאה מזה מקבלת המילה "העליון", שבחלק הראשון יתר תוקף ומשמעות, מה עוד שהיא עצמה קונסונאנטית לשלושת ה"נעולים" הבאים אחריה (עליון – נעולים). כלומר, כבר בחלק הראשון של השיר נמצא הֶרְמֶז לכך שאת השערים נעל זה אשר גילף אותם: "העליון" ! והגרעין "עת יפתח השערים" יעשה מעשה של מרידה, שבלעדיה אין התפתחות אך היא נקודת התחלה לתהליך המוביל לֶפְלִיּוֹן.

ראוי עוד לציין שכל מלותיו של האסונאנס הנ"ל הן בעלות משקל זהה:

- U U - UU - UU - UU

נ ע ו ל י מ – ש ע ר י מ – ר ח מ י מ – מ ל א כ י מ (השפלה, השפלה, הטעמה).

תופעה זו אינה מצויה בשאר האסונאנסים ולכן אסונאנס זה שולט מבחינה ריתמית, כמו גם מבחינת התוכן: השולט והמכוון הוא הבורא. המילים המרכיבות את שני האסונאנסים האחרים שייכות לעולם הנברא, שיש לו התחלה ויש לו סוף.

מילות האסונאנס השני הן בתחום העולם הנברא:

השמשות הן בתחום הנברא, מה גם שכאן הדגש הוא על השפעתן על הגרעין ולא עליהן כשם עצם – "טוב שמשות".

הסכנות בוודאי שייכות לעולם הנברא

והבכי הוא אנושי – המילה "לבכות" מופיעה בהתייחסות אל המשוררת.

מילות האסונאנס השלישי מבליטות את מחזוריות החיים מחד ואת סופיותם מאידך:

טוב – לבלוב – עזוז – מות

למרות היותם מעורבים זה בזה, מבליטים שלושת האסונאנסים את המבנה התימאטי-המיתי, את המאבק של הברואים בצלם על יצירתם הם. מאבק (שיסתיים עם כלותם) מול העולם העליון שאין לו התחלה ואין לו סוף והוא אינו תהליך – הוא סטאטי, לפחות מנקודת ראות אנושית. יש כאן מאבק של הברואים על הכרת בוראם.

בקטע האחרון שולטת המילה "לבכות", היא חוזרת שלוש פעמים בארבע השורות האחרונות – בשעה שהמלאכים בעולמות העליונים שרים על הראשית, על הבלוב, מבקשת המשוררת "לבכות עד מות" – "מות" מול "אֶלְמֶנֶת".

את תחושת חולשתו של הגרעין מול הסכנות האורבות לו מחזקת המשוררת על ידי צליל האליטרציה: "רך כרחמים" ו"חוט חי" והקונסונאנס: "שערים" – "שִׁירְקֶק" – "שירוי" קושר שוב, על ידי הצליל, עולמות עליונים: "שערים" – "שירוי" עם עולמות תחתונים: "שירקרק". הקונסונאנס המסיים הוא חזק מאד מבחינה צלילית, עד כדי כך שלקורא יש הרגשה, שחמש השורות האחרונות הן בעצם יחידה נפרדת: לבכות-בהיכל-לבכות-בקול-לבכות (מבחינת הצליל ק' ו-פ' זהות). אם נבדוק את הבחינה הלשונית של קטע זה, נראה שכאן חל מעבר מדיבור

בגוף שלישי לדיבור בגוף ראשון, כך שההפרדה, הנשמעת לנו מצליל המילים, יש לה הצדקה גם מבחינה פיגוראטיבית וגם מבחינה רעיונית – כאן מופיעה לפתע המשוררת עצמה, לא כמסתכלת מבחוץ אלא כשותפה למתרחש וכמגיבה.

”הגרעין” הנושא עימו גם הוא מטען מיסטי: גרעינו של עולם – נקודת המרכז של העולם, כפי שהיא מופיעה ב”זוהר”, מקבל לפתע משמעות שונה. הוא גרעין עולמה של המשוררת והיא מודעת, כבר בראשית לבלובו, שפריצתו את השערים תביא לכליונו לכן היא מבקשת ”לבכות עד מות”. החזרה על המילה ”לבכות” והדגש הקונסונאנטי האחרון מכריחים אותנו לשים לב למפנה התכני – כאן המבנה הצלילי שולח כאילו אצבע מכוונת ומורה.

לדגש הקונסונאנטי האחרון מצטרף גם דגש ריתמי: בשיר כולו מורגש המשקל האנאפסטי ואם כי יש סטיות ממנו הרי אחרי כל סטיה חוזרת אליו המשוררת, כך שהריתמוס אינו ריתמוס גסטי לחלוטין. אך לקראת שני הטורים האחרונים זונחת המשוררת את האנאפסט (UU -) ומסיימת וחותמת את השיר ב-4 יאמבים:

- U / - U
 לְבָכוֹת בְּקוֹל
 - U / - U
 לְבָכוֹת עַד מוֹת

ארבעת היאמבים האלה יחד עם הקונסונאנס האחרון, מעניקים לשיר נעילה ריתמית חזקה בו בזמן שהמילה ”מות” משאירה אותו כאילו בלתי גמור או לפחות עם סימן שאלה, שהלוא מילה זו היא אבר בצורת הסמיכות, שכאילו נגדע ממנו האבר המשלים אותו – יתכן שכאן נמצא הרמז למחזוריות של החיים למרות סופיותם.

המשוררת עשתה בשיר מלאכת מחשבת ובעדינותה רמזה וכיוונה את הקורא, דרך מבנה פרוזודי מיוחד, אל המשמעות העמוקה שמעבר למילים.

הַכֹּל נָתוּן בְּיַד הָאֱלֹהִים.
 תְּכוּפוֹת הֵם מְקִימִים מְצֻרוֹת
 גְּבָרִים שְׂרוּעִים עַל אֲדָמָה שְׁחֵרְהָ,
 תְּכוּפוֹת הֵם הוֹפְכִים עַל גַּבָּם
 אֲנָשִׁים שְׁעִמְדָתָם אֵיתָנָה,
 אֲזִי מִכּוֹת הִרְעוֹת בְּרֵאשָׁם:
 אִישׁ אִישׁ נוֹדֵד לְצִדְךָ מִחֵהָ
 וְשָׁכְלוּ נְטָרְף עָלָיו.

אַרְכִּילוֹכוֹס
 מִיוֹנִית: שִׁמְעוֹן בּוֹזְגָלוֹ

שלומית כהן-אסיף

מרגריטה

מרגריטה מטגנת חביתות לעשירי העולם
במלון אקפולקו,
באהבה היא מטגנת.
שתי ידים מול ארבע מחבתות לוקטות
מקפיצות ביצה על ביצה
גדיות ארפות יש למחבתות,
ידים רכות יש למרגריטה.
עינים יפות יש למרגריטה,
חם מרצד
בין מחבתות ושמן לוהט.
התור לחביתות
הוא התור לעיניך, מרגריטה.
להביט בהן מקרוב, מרגריטה.

יום אחד, מרגריטה,

ציר יאחז מכחולים

ציר את פניך המפסלים.

יום אחד, מרגריטה,

במאי סרטים יחליף את ריח השמן בבשם,

ינצל לרגליך את סנדלי האגדה.

יום אחד מישוהו יפרם לך

את כובע החביתות הלךך

חוט אחר חוט

ויניח על ראשך

כתר מלכות.

מיכאל פז

ואולי גם את חלומה

ואולי גם את רק חלומה בחלום אלהים
ומגדשת הנך מתוכי הגיונו
ורק אנו – חיות וכשר וכתמים
מדמים כאן אותך, בעולם יגונו?
אם אמנם זה חזן הבתולי, התמים,
מצחקק בתשאי, מחפש הדומו
ושפעת הבשרים הכבולה במחוזים
היא כמו יבכה חנוקה בגרונות –
אז נשאל לנו אות מאת הימים
פי להם את ועד בהונות
לך יכרע כל-יכול, השוטה התמים!
אם איננו הלז - יציר חלומות!

מיכאל פז – בן 60. נשוי ואב לשני ילדים, סב

לשתי נכדות. למד פסיכולוגיה ועבודה

סוציאלית. בעל תואר שני. עלה ארצה בגיל

שנתיים וחצי עם אב ששכל באושוץ אשה

ושלושה ילדים ואם ששרדה עם אחיה הצעיר

מתוך משפחה בת 11 נפשות.

בגיל 6 נפצע מרימון בישוב ספר ואיבד כליל

את ראייתו וחלק מידי השמאלית.

החל לכתוב בתחילת גיל ההתבגרות, שירה

ויומן חיים אישי וממשיך בכך עד היום.

עמית מאוטנר

תחנת האוטובוס

נגמרו האנשים להיום.
בתחנת האוטובוס מתקרר הספסל האדום,
מתחממת פרסמת הגלידה לקראת הצגה של מחר.
הפח הקבצן שעמד בשמש, סוגר
קפה נאה: קשים, פחיות, עתונים. קלפות

פצוחים ורקיקות בכל עבר שוכבות
עם חותמי גומי לעוס שחרים מרוחים
על בדלי סיגריה מצוצים מכנצים. על מרצפות
המדרכה נושקים פיות אקראיים.
אורגית אשפה מאחרת.

גיסות נקיון ליליים
מגיחים באשמרת צניעות
בשירות רגליות חרישיות,
ומפנים מזירת הפליטות
תועבות עד הבקר, פצוח אחר פצוח,
את כל חלקי האדם הפריכים.
עבודת נמלים.

נגמרו האנשים להיום
כי נגמרו האוטובוסים להיום
כי נגמרו האנשים להיום.
הרוח כמו מטאטא כביש נכנס
למפרץ האדם צהוב של תחנת האוטובוס,
ועוגן.

יוסף עוזר

לנשק שפתי אור

בשבת רציתי לנשק
שפתי אור אולי
תהי לאפולולית נפשי מפלט
יושבים בחשך ראינו
הנה הנר זולג לרחם השבת

והיתה חלת עפרי
תרומת חלתו יתברך
לעת חיה נבראתי
והשבת לקחה אותי בעפעפיה
ותישגני

על ברביה
על ברפי משבר
ונולדתי יהודי חדש
שמעתי של-
שליח נעליך

וכשפתחו את ההיכל
הוציאו נבל
ויחבקו לו
וינשקו לו
ויאמרו קדיש וישמעו:
נגנתי עד אמן

כמה אור אריתי

פגוש את המשורר

נְאֻנִי פְּאָן פְּדִיִּיק מִפְּתַח לְעֶשֶׂן הַזֶּה

סִירְקָה טוֹרְקָה

"תְּרַבּוֹת הָאָדָם הַיָּא מוֹת הַצִּפּוֹר", כּוֹתֵבֶת סִירְקָה טוֹרְקָה (Sirikka Turkka) בְּאֶחָד מִשִּׁירֶיהָ. מִתְבּוֹדֵדֶת וּבִעֲלֵת מֵרֵאָה נְזִירִי וּמִסּוּגָף מִשְׁהוּ, הַיָּא מִדְּבַרֶת בִּיצִירוֹתֶיהָ עִם הַטְּבַע וּבִעֲלֵי חַיִּים בְּקִירְבָּה גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהַיָּא מִשׁוֹחַחַת עִם בְּנֵי אָדָם. עֲמוֹק בִּלְבָב יַעֲרוֹת דְּרוֹם פִּינְלַנְד הַמוֹשְׁלָגִים, הַיִּכֵּן שֶׁהַשֵּׁמֶשׁ מִשְׁתַּקְפֵּת בְּרֵאֵי אֶלְפֵי הָאֲגָמִים, הַיָּא מִדְּבַרֶת שִׁירָה מוֹפְלָאָה וּמִמְתִּיקָה סוּדוֹת פִּיזִיִּים עִם סוּסִים, כְּלָבִים, צִפּוֹרִים, דָּגִים, צְבָאִים וְעַם הַרוּחַ הַמִּשְׁחַקֵּת בְּעֲלֵי הַעֲצִים הַמְּאֲדִימִים.

סִירְקָה טוֹרְקָה הֵנָּה אֶחָת מֵהַנְּצִיגוֹת הַבּוֹלְטוֹת שֶׁל הַשִּׁירָה הַפִּינִית הַמּוֹדֵרְנִית כּיּוֹם. אֵינְדִּיבִידוּאֵלִיסִטִית בְּמַהוּתָהּ, אַחֲרֵת וְשׁוֹנָה, הַיָּא יוֹצֵאת כִּנְגֵד נִיסִיוֹנוֹת לְשִׁיכָה לְזֶרֶם סְפּוֹרֵתִי כִּזֶּה אוֹ אַחֵר. "אֲנִי מַעֲרַכֶת בְּלִתי תְּלוּיָה לְחִלוּטִין" אוֹמֵרֶת טוֹרְקָה בְּנִיסִיוֹנָה לְהַדְגִישׁ אֶת עֲצֵמָאוֹתָהּ.

שִׁירָתָה עוֹסֶקֶת בְּמַהוּת הַכּוֹלֵלֶת וְהַמּוֹרְכֵבֶת שֶׁל הַקִּיּוֹם הָאֲנוּשִׁי וּבִיחִסֵּי הַגּוֹמְלִין שְׁלוֹ עִם עֲצֵמוֹ, עִם הַסְּבִיבָה הָאֲנוּשִׁית וְעַם הַיִּקּוּם. שִׁירָהּ נֵעִים בֵּין שִׁירִים קְצָרְצָרִים לְבֵין שִׁירִים בְּעֲלֵי שׁוֹרוֹת אֲרוּכוֹת וּמִבְּנֵה עַל גְּבוּל הַפְּרוּזָה. שִׁירָתָה "וִידוּיִית" - אִישִׁית וְעוֹסֶקֶת בְּ"אֲנִי" הַמּוֹבַחֵן וּבְעוֹלָמוֹ הַפְּנִימִי. בְּרַבִּים מִשִּׁירָהּ הַיָּא מְבִיאָה רַעִיוֹנוֹת פִּילוֹסוֹפִיִּים, הַמוֹצֵגִים לְעֵתִים בְּדֶרֶךְ דִּידִקְטִית וּמִשְׁקָפִים אֶת מַעֲרַכֶת אֲמוֹנוֹתֶיהָ וְעֲרַכֶּיהָ. הַיָּא מִיִּיצֵגֶת בְּאוֹפֵן כְּתִיבָתָה אֶת הַמְּסוֹרֶת הַפּוֹאֲטִית הַפִּינִית מֵחַד, וּמֵאִידֶךְ אֶת הַמּוֹדֵרְנִיזְם הַמְּשׁוּוֹה לְשִׁירָתָה קוֹל וְאֶפִּיוֹנִים אוֹנִיבְרַסְאֵלִיִּים.

מְרַכִּיבִים אֵלֶּה הַמֵּיִיחָדִים אֶת שִׁירָהּ שֶׁל טוֹרְקָה, מְאִפִּינִים אֶת הַתְּפַתְּחוֹת הַשִּׁירָה הַפִּינִית שְׁבַמֶּשֶׁךְ הַשָּׁנִים שֶׁאֲבָה רַבּוֹת מֵהַמְּסוֹרֶת הַפִּינִית הַעֲתִיקָה שֶׁבִּעַל פֶּה, מְאֲגָדוֹת הָעַם וּמֵהַמִּיתוּסִים הַשְּׂמֵאֲנִיִּים שֶׁל תְּרַבּוֹת זֶה. בְּנוֹסֶף לַכֵּךְ, הַיָּא הוֹשִׁפְעָה בְּאוֹפֵן נִיכָר מִתְּרַבּוּיּוֹת שֶׁל שׁוּלֵי אֵירוּפָה, כְּמוֹ רוּסִיָּה וְאִסְטוֹנִיָּה, אֶתֵן בְּאֵה בְּמַגֵּעַ. דְּבַר זֶה בָּא לְיַדִּי בִּיטוּי גַם בְּשִׁירָהּ הַפִּינִית הַעֲמִמִּית שִׁינְקָה יְסוּדוֹת נְרִטִיבִיִּים מִמְקוֹרוֹת שׁוֹנִים. כּיּוֹם נִיתֵן לְהַבְּחִין בְּהַתְּפוֹרְרוֹתָהּ שֶׁל הַמְּסוֹרֶת הַמִּיתוּלּוּגִית שֶׁשֶׁרְדָה עַד תְּחִילַתָּהּ שֶׁל הַמָּאָה הָעֲשָׂרִים. זֶה מִתְּרַחֶשֶׁת בְּדַבְּדָה עִם הַמַּעֲבָר מִחִבְרָה כְּפִרִית לְחִבְרָה מִתּוֹעֶשֶׁת-אוֹרְכֵבִית.

הַשִּׁפָּה הַפִּינִית דּוֹמָה אוֹ קְרוּבָה לְהוֹנְגְרִית וְלֵאִסְטוֹנִית. הַתְּרַגּוּמִים מִן הַשִּׁירָה הַפִּינִית לְשִׁפּוֹת זֵרוֹת מַעֲטִים בְּהַשׁוּוֹאָה לְתְּרַגּוּמִים מִשִּׁפּוֹת קְרוּבּוֹת. הַמִּילוֹן הַפִּינִי עֲשִׂיר בְּנִיּוֹאֲנִסִים הַקְּשִׁים לְתְּרַגּוּם לְשִׁפּוֹת אַחֲרוֹת. וְכֵאֵן הַמְּקוֹם לְצִיִּין אֶת עֲבוּדָתוֹ הַנְּפִלָּאָה שֶׁל רְמִי סְעָרִי בְּתְּרַגּוּמֵי שִׁירָתָה שֶׁל סִירְקָה טוֹרְקָה ("מַהֵר, לְבַד וְעַכְשׁוֹ"; "עֲמוֹק בִּלְבָב הַיַּעֲר", הוֹצֵאת "כְּרַמֵּל"), גַם אִם אֵין בִּיכּוֹלֶת מְרַבִּיתֵנוּ לְהַשׁוֹת לְשִׁפּוֹת הַמְּקוֹר. עֲצֵמַת הַשִּׁירִים, עוֹשֶׂרֶם הַלִּירִי וְהַרַעִיוֹנִי, עוֹמְדִים בְּפָנֵי עֲצֵמָם. שִׁירָהּ שֶׁל סִירְקָה טוֹרְקָה מְאֻפִּינִים בְּמַחֲאָה אִישִׁית, חִבְרָתִית וְאֶקּוּלוּגִית. הַיָּא נִאֲמָנָה בְּאוֹפֵן מוֹחֵלֵט לְעוֹלָמָה הַפְּנִימִי וְלְשִׁפָּה הַיִּיחּוּדִית לָהּ. בְּשִׁירָתָהּ הַיָּא מִתְּנַהֵלֶת כְּפִי שֶׁבְּחִרָה לְחַיּוֹת, מְבּוֹדֵדֶת מִבְּנֵי אָדָם וּמוֹקֶפֶת מִכָּל עֵבֶר בְּעֲלֵי חַיִּים. אֵל בְּעֲלֵי חַיִּים הַמּוֹזְכָרִים בְּמִרְבִּית שִׁירָהּ, הַיָּא מִדְּבַרֶת בְּאוֹפֵן יְשִׁיר, כְּאִילוֹ הִיוּ בְּעֲלֵי נֶפֶשׁ אֲנוּשִׁית. הַיָּא אֵינְנָה פּוֹנָה אֵלֵיהֶם בְּפָנֵיהָ הַמְּקוֹבֵלֶת "It" אֵלָּא "She, He". לְדַבְּרֶיהָ, בְּעֲלֵי חַיִּים מְבִינִים פְּשׁוּת וְשִׁפָּה יְשִׁירָה, וְלִפְיֶכֶךְ זֶה הַדְּרֵךְ הַנְּכּוֹנָה לְפָנוֹת אֵלֵיהֶם.

"פְּתַחֵר מְצֵאֵתִי רֶגֶל שֶׁל אֶרְנָבֶת,
לְבָנָה וְשִׁקְטָה
כְּמוֹ פְּרַח עַל קֶבֶר."

סִירְקָה טוֹרְקָה נּוֹלְדָה בְּהֵלְסִינְקִי, בִּירַת פִּינְלַנְד בִּשְׁנַת 1939.

עד היום היא מתגוררת בבית-הקיץ המשפחתי הישן, בו חלפו עליה ימי ילדותה, כשבעלי החיים סובבים אותה כבני משפחה. בנערותה למדה בפנימייה, שם החל סיפור האהבה שלה עם בעלי החיים, בעיקר סוסים וכלבים. היא הוכשרה כספיקט ובכך היא עוסקת למחייתה, בנוסף לעבודתה כספרנית.

את ספר שיריה הראשון, "חדר בחלל" (1973), הוציאה בהיותה בת 34. מאז פרסמה ספר פרוזה אחד, "בבטן הלוויתן" (1975) ו-17 ספרי שירה נוספים. מתחילת דרכה כמשוררת הפגינה קול ייחודי שחולל תפנית ו"מהפכה זוטא" בשירה הפינית. בשירה ניכרת שבירת מוסכמות בתחומי התוכן, הלשון והצורה. השפה ישירה ופשוטה מחד, ומאידיך עשירה במטאפורות מקוריות. היא משלבת בשירה מיגוון רחב מאוד של תכנים ואידיאות, החל מסמלים פאגאניים, מיתוסים פיניים קדומים, דרך רעיונות נוצריים-רליגיוזיים, אמירות מן התנ"ך וכלה במוסיקת פופ עכשווית. שירתה מושפעת ממזמורים דתיים, כאשר ספר "תהילים" ושירתו הם המופלאים ביותר בעיניה.

עצמאית, גלויה וחשופה, היא יוצאת כנגד תרבות ההרס העצמי וחוסר המשמעות של האדם המודרני, הכורת כמו ידיו את הענף הירוק (לא לאורך זמן) עליו הוא יושב.

"רְאִיתִי אֶת עֵצֵי הַנֶּצֶחַ.

אֶת הַמְּנוֹת אֲנִי מְכִיחָה.

רְאִיתִי אֶת עֵץ הַחַיִּים.

הוא בוֹעֵר."

נושא זה עולה רבות בשירה של סירקה טורקה ה"נדה בראשה" לריקנותו, לתאוותנותו ויהירותו של האדם המודרני, המבקש אחר החומר והנהנתנות הרגעית. בדרכו זו איבד את שורשיו ואת גן העדן של שלוות היערות והחיים במחיצת הטבע.

סירקה טורקה מעולם לא נישאה ולא חוותה אימהות. במוכן מסוים היא נותרה ילדת טבע מרדנית שטרם בגרה. היא שומרת עדיין על תום הילדות, ומבקשת ללכת אל ספר האגדות הפורח, קודם לכריכתו ואחר לתוכו. עם זאת, היא מביטה על עצמה ועל העולם בעין מפוכחת. למרות בחירתה בהתרחקות מבני אדם, שירה של טורקה רצופי כמיהה, כאב וגעגוע. המלנכוליה עולה משירה, אם בגלוי ואם באופן סמוי:

"הַעֲצָבוֹת הַזֹּאת, הַכְּבֻדוֹת הַבְּסִיסִית שְׁבִי,

כְּמוֹ תְּוִילָה דוּ-קוֹמְתִית יִשְׁנָה

שֶׁהַתְּנַחֵלָה כְּבֵית

בְּנוֹף שֶׁל דַּעְתִּי."

מקריאה מעמיקה בשירה נראה כי התרחקותה מבני אדם מהווה סוג של התגוננות מפני פוטנציאל הפגיעה הטמון במערכות יחסים בין-אישיות ומפני יכולת ההרס האנושית. נוקשותה הרגשית מתרככת רק כאשר היא מתפוגגת אל עולם הטבע ובעלי החיים, עמם היא חולקת את מכאוביה, רעיונותיה, תפיסותיה וכמיהותיה. אלה חובקים אותה ללא תנאי והיא משיבה להם אהבה כהודיה בעצם קיומם והיותם.

וּבְכֵן, אָדָם, נְדַל, בְּשֵׁם הָאֵהָבָה,

לְפָנַי שֶׁתִּשְׁבֵּר אֶת לְבִי,

אֲחֹז בִּי חֶזֶק, וְאַחַר כֵּן שֶׁחָרַר אֹתִי,

כְּדִי שֶׁסוּף סוּף אוּכַל לְרוּץ אֶל הָעֶרְבָה הָאֵינְסוּפִית,

שְׂאֵלֶיהָ אֲנִי שִׁיכָת.

סירקה טורקה, משוררת מוערכת מאוד בארצה, זכתה בשנים 1980 ו-1984 בפרס המדינה הפינית. בשנת 1986 היא היתה האשה הראשונה והמשוררת היחידה עד אותו זמן שזכתה בפרס פינלנדיה. בשנת 1994 הוענק לה פרס רשות השידור הפינית. שירה תורגמו לשפות רבות. תרגומים לשירה בעברית החלו להתפרסם החל משנת 1989. לפני כשנה ביקרה סירקה טורקה בישראל בפסטיבל המשוררים שהתקיים במשכנות שאננים.

סירקה טורקה

תרגום מפינית: רמי סערי

כְּמוֹ הַבְּתוּלָה מְרִיָּה, טִיסֵת לְשַׁעֲבֵר,
הַפָּנִים הָאֵלֶּה לֹא יַעוֹלְלוּ מְאוּמָה.
הֵם פָּנִים שְׂפָכֵר דָּשׁוּ, עֵינַיִם
שְׁקוּעוֹת בַּבְּצָה, תִּכְרַף יִתְכַסֶּה הַכֹּל
בַּיַּעַר קַל.

רַק יָד מוֹשֶׁטֶת אֶל הָעֵינַיִם הָעֲצוּמוֹת, הַלֵּב
נוֹתֵן לָהּ מַעַט, הַלֵּב אֲשֶׁר שׁוֹטֵט
לְעֲצָמוֹ בְּלִי אֲהָבָה.
אֵת הַמַּעַט שְׁעַדִּין נוֹתֵר לוֹ,
אֵת הַמְּנוֹת, אֵת פְּרַח הָעֲדִינּוֹת.

פָּנֵי הַגָּשֶׁם מְחַטְטֵי אֲבַעְבוּעוֹת
אֲחֵרֵי הַגָּשֶׁם הַלֵּילִי,
בְּכֹל שְׁלוּלִית הַשָּׁמַיִם,
בְּתוֹךְ הָעֲרָפֶל יִשָּׁן הַסּוּס, הַמִּיתוֹס.
מִי אֲנִי שְׂאֲרָעִישׁ בְּאוֹפְנֵי הַלְּאָה,
מִי הַשָּׁמַשׁ שְׁתִּקְפֵּל אֵת אֵירוֹפָה
וְתִזְרַח לָהּ
יִשָּׁר בְּעֵינַיִם.

בּוֹא אֲתִי לְאֲגָדָה, קַר כָּל כָּךְ:
אֲפִלוּ רֵיחַ הַחֹרֶף מְשִׁתּוֹחַחַת בְּלִכְתָּהּ בְּרַחֲבוֹ.
בּוֹא, גַּלְךָ לְאֲגָדָה, לְסַפֵּר הַפּוֹרֵחַ הַגָּדוֹל.
קִדְּם לְכַרִּיכְתּוֹ,
אֲחֵר-כֵּן לְתוֹכוֹ.
נִבְּנָה קֵן לְפָכִי, לְכֹל הַמַּעוֹת הָעוֹלָם.
הָיָה אֲתָה הַטְּהוֹר, וְאֲנִי אֶהְיֶה הַצְּלוּלָה,
הָיָה אֲתָה הַמְּנַחֲמוּמִים וְנִחַמַת כָּל הָעוֹלָם.

סָפִין הַיָּרֵחַ טוֹבֵעַ

בְּחֻזָּה הַמְּתַנַּשֵּׁף שֶׁל הָעֲנָן

וְהַכָּאֵב מִפְּשִׁיט אֵת הַכּוֹכֵב

מִטָּה, עַד כָּאֵן.

בֵּית הָאֲגָדָה יָרֵק וְקִטָּן בַּיַּעַר יָרֵק כָּל כָּךְ,
מִתַּחַת לְכַף יָדוֹ הַיָּרְקָה שֶׁל אֵלֵהִים.
וְהַלֵּילוֹת כֹּה קְדוּשִׁים, כֹּה צְלוּלִים
מִסְבִּיב לְיַמִּינוֹ הָעֲצִיפִים.

מתוך: "עמוק בלב היער"

עדה (נס) חרמוני

נרצעי אהבה

ומה בקָשֶׁר לַחֲשֹׁשׁ מֵהִתְמַכְרוֹת וּמֵה עִם הַנִּכְנָעִים לְעֲרִיצוֹתָהּ
וְיִוְתֵר מִן הַפֶּל חוֹשְׁדֵת אֲנִי בְנִשְׁימָתָם הַכְּבֹדָה שֶׁל נִרְצָעֵי הָאֱהָבָה
עוֹדֵם עוֹקְרִים עֲצִים מִן הַרְחָם וְזוֹרְעִים אֲבָנִים בְּשִׁדוֹת
מֵה גַם שָׂאֲנִי מֵאֲהֶבֶת עֲדִין בְּרִיחָם שֶׁל שְׂקָדִים יִרְקִים בְּקִלְפָה הַמְרָה
מִתְגַּעְגַּעֶת אֶל עֵשֶׂן טְבוּן הַלְחָם וְטַעַם הַקֶּפֶה הַמְתוּק בְּסִפְלוֹנֵי הַחֲרָסִינָה
כְּמוֹ אֶל רִיצְתִי הַפְּרוּעָה בְּשִׁדָּה שְׁעוֹרִים רָטֹב מִן הַגֶּשֶׁם עֲטוּר בְּסִתְנָיִם
וְאֵלֹו עֲכָשׁוּ כָּבֵר אֵינִי יוֹדַעַת מֵה נַעֲשֶׂה לְבִסְתָן צְפוּרִים מִשְׁחִירוֹת עַל הַשָּׁמֶשׁ
וְאֵיךְ לְשׁוּב לְרִיחַ הַטְּבוּן הָעָגֵל וְטַעַם הַקֶּפֶה בְּסִפְלוֹנִים הַזְעִירִים
כִּי אֲבֹדוּ לָנוּ מִכְּבֹר הַנוֹפִים הַמְצַיְרִים
וְחִלְפָה לָהּ אֲהֶבְתֵּנוּ הַמְמַכְרֵת אֶל הַשָּׁנִים הָאֲסוּרוֹת בִּינוֹת הַמְלַחְמוֹת
עֲכָשׁוּ עֲלֵינוּ לְלַמֵּד לְהַנִּיחַ לְתִמוּנַת הַבְּאֵר מְקַפֶּת בְּעֲצֵי הַשְּׂקָד הַמְרִים
כְּמוֹ לְתִמוּנַת בֵּת זְקוּנָיו תְּמִירַת הַרְגָּלִים שֶׁל סֵלַח הַמְכַתֵּר

עדה (נס) חרמוני – חברת קיבוץ. משוררת. פרסמה עד כה 8 ספרי שירה ו"בדרך לקוצקה", סיפור לילדים.
ספר שיריה התשיעי עומד לצאת בקרוב.

צילום: יאיר חרמוני

חוקרת הקבלה

"בוא נראה מה יש לנו כאן",

היא חפנה את מבושי

בידיים שוקקות: "אשכול המתק

שלך", היא נאנחה, "אי, אשכול

המתק הזה שלך". והיא

גחנה עלי בפה מרעב.

ואחר כך קיבלה אותי

פלי: שפתים, בטן ורגל.

ניחוח אוג חריף פרץ

מהחלון, ועיר הקדש, במשב

סתוי, חדרה אל המטבח.

"ריח העסים שלך", הסמיקה

באזני, "שכר אותי בחשכה".

החליפה שלה אושה על הכרסה,

קנה העשון שלה, האפרפר,

נצנץ באפלה, התריס בבישנות

מול הדיוקן המתפקה של

ג'רשם שולם, שנתלה

מעל שלחן עבודתה.

ביום הזכרון

ביום הזכרון אני נכנע

לגעגוע אל מתי.

צפירת היבבה ששורקת

מעל צמרות האקליפטוסים,

נשמעת מרחוק פאלו היא

שריקת צפן פרטית

ביני לביניהם. פאלו

יקומו עוד מעט,

יתנצרו מן העפר,

ישעינו אופניהם על הגדר

וישרקו אלי בחזרה.

כאלו שב הזמן ומתכנס

אל אפרכסת הצופר החשמלי,

יורד בברזלים ומאריק

את היבבה החרדה

עמק אל תוך האדמה.

אלישע פורת - יליד תרצ"ח, 1938, נולד וגדל בקיבוץ עין החורש, שם הוא חבר גם היום. עסק בחקלאות ובבוטנאות. פרסם עד כה חמישה ספרי שירה. כמו כן כתב סיפורי ילדים, פרוזה למבוגרים ולאחרונה פרסם כמה מסות ספרותיות קצרות. נשוי ואב לארבעה.

סליחה שאני נפעם מהרעיון, אבל כנגע עליה בדעת
שפל שיר שאני כותב ראוי להקרא "אשר".

רימונד קארבר

(שורה אחרונה ביומנו טרם מותו ב 2.8.88)

שרה אנגל

מתוך : מחזור לאאורידיקי

עשיתי שנויים קטנים אאורידיקי שלי
החלפתי את חלוק הרכצה מכחל
לנרד-פוקסיה,
החלפתי מנעול לדלת רב-כריח,
קניתי סנדר שרקם עלי פרחים נאני
מתענינת עכשו
במעבר לדירה אחרת.
הפנטזיה הזו של התחדשות,
מול נוף קדומים,
אצטרך לעבור על מה
שנחבא בדירתי, להחליט אם
לקחת אתי הלאה או
לשכח, למסור, ובינתיים עשיתי
שנויים קטנים שלא
עשיתי
שנים. החלפתי
את חלוק הרכצה שלי מכחל
לנרד-פוקסיה.

הוי אאורידיקי, נימפה שלי,
הסטיר רדף אחריך בשדה
שהיה לך שדה-קרב,
הנחש הפיש אותך להזכיר לך את
תעתוע הזכרות
ואז בא אורפאוס, זמר וזמר ובעל אותך במבט.

חזרתי לכתב אאורידיקי
אשתדל להתקרב אליך כל יום
קצת. לא
להתבונן בך רק
לשמע את קולך, נשימותיך ההולכות אחרי
אשתדל להתרכז, לא לאפשר לשפה
להפיש את דמיוני לא
לאפשר לפתוי הצליל המזמר לבעל אותי
אשתדל לשמר על אנשת קולך בגבי.

שרה אנגל - מתגוררת ביקנעם, עוסקת במחקר
והוראת קולנוע וספרות. עסקה שנים רבות באמנות
פלסטית והציגה מיצירותיה בארץ ובעולם.
כותבת שירה שנים רבות.

זו תועלת השירה, שהיא מזכירה לנו
כמה קשה להשאיר אותו האיש
כי ביתנו פתוח, מפתח אין בדת
ואורחים בלתי-נראים נכנסים ויוצאים.

צ'סלב מילוש

הו משורר, הו צ'סלב מילוש

יוסף עוזר

הארץ והבית – שני מושגים שמתקשרים היטב לקריאה נוקבת, ואולי אהיה היחיד שידגיש זאת. נוקבת בתשתית כל התשתיות של הזהות העברית. עברית אמרתי, לא אמרתי ישראלית ולא אמרתי יהודית, כי היא שואבת מהקריאה הראשונה לכל, שהרי זוהי הקריאה שאברהם "העברי" מזהה בתוכו כקול שבא אליו ממעמקים ומגובה – לך לך! מהי טיבה של הקריאה הזו לנטוש? "מארצך וממולדתך ומבית אביך". נטוש, עם סימן קריאה, נטוש את כל הזהויות שנקלעת אליהן מדרך הטבע, התנכר לכל מי שכביכול העניק לך את זהותך ולך. לכלל תהיה הקריאה הזו משמעותית, כעם שהתקיים שנים רבות ממש כך, ללא ארץ וללא בית, ובכל זאת בתוך האנומליה הזו השארנו רושם כל ימחה בכל תרבות שהיינו בה. אבא שלי היה גאה בי כשהייתי חייל. והתקשה מאד להיותי אנטי מיליטאריסט. לאחר מכן, כשאלמד שכל גדולי הציונות והספרות העברית ביטאו משטמה עזה כלפי הזהות היהודית, יחול בי קרע גדול יותר. שיוביל אותי לתור בכלל מוקדי הזהויות שלי בדרך פתלתלה עליה אומר כאן מעט דברים.

בשנת 1980 עדיין לא יצא לאור ספרו של צ'סלב מילוש בתרגום עברי. שנה קריטית ואינטנסיבית, אני סגור בחדרי חודשים ארוכים, מוקף ספרי שירה ודממה. הספר של מילוש "וזרח השמש ובא השמש" (בתרגום דוד וינפלד), אני רואה בו ספר מכונן כתיבה. את השפעתו עלי תיארתי כמטרונום שתקתוקו מעניק קצב למוסיקאי ומאפשר לו לנגן. הוא יצא לאור ב-1981, אך אני אכיר אותו רק עם תום סופת הציקלון שטלטה אותי, נשאה אותי בין מוקדי הזהויות שלי, המזרחית-ישראלית-יהודית ונשאה אותי בשיאה גם לישיבת "אור שמח".

גם ה"בשורה" על פי ישיבת "אור שמח" הגיעה למיצויה לאחר שתברור השנאה למזרחיים אצל הכלל החרדי אשכנזי, שביטויה הגורף הוא בניכור למן הגיל הרך – בין מוסדות החינוך, ובקשרי נישואין בין עדתיים מועטים לעומת המערכת החילונית. בסיום המסע הזה, תיפגע הזהות

הישראלית פגיעה קשה. האנטגוניזם של הציונות כלפי היהדות יובהר היטב.

צביון האמונה היהודית יהיה מעין קוד אתי אישי-פנימי שלי עם האמפטיה כלפי החברה האמונית אך ללא הזדהות עם הערכים הציבוריים שלה, להיפך. צ'סלב מילוש עם תנופתו הגדולה יהיה לי מי שדרכו אגלה מחדש, שביער הנפש השירה היא הרלוונטית.

ספסל הישיבה זימן לי מפגש מופלא עם הלשון היהודית. המפגש עם ארון הספרים ההוא, יגלה לי, בוגר בית הספר התיכון והאוניברסיטה, את היותי ערל שפתיים. כבד פה וכבד לשון נכנסתי לארון עשיר ומעמיק, לא רק בכל הנוגע להכרת היצירה היהודית – המדרש, האגדה, התלמוד, ומלא קומתו של התנ"ך, אלא גם לכושר ההבטה המדהים של גדולי היהדות בתחומים שכאשר הם הופכים בהם, תעמיק בשאלות של ערך האדם, ערכים אסתטיים, וסוגיות הלכתיות רבות יעניקו לתודעה של האדם ערך עליון ולא לניסים, גם אם השמים מעורבים בזה.

דוגמא קטנה: יעקב נאבק עם המלאך. מבקש המלאך: "שלחני כי עלה השחר". מה עניין השחר? "שהגיע זמנו לומר שירה". נתאר לנו את ההיקשים הפואטיים שאפשר להקיש מכאן, בתנאי שגור המקור בלבבך, כמובן. ועוד: שמו של יעקב מוחלף בסיטואציה זו לישראל. פתאום נשים לב שבמילה ישראל מוצנעת המילה ישר שהיא גם שיר. וההנמקה: "כי שרית עם אלוהים ותוכל". הנה, גילוי מרגש: השירה היא סוג של שררה, והמפרשים מפליגים הלאה מהאטימולוגיה של המילים שבשורשן שר: שר – שררה – פשרה – השראה – שור (חומה).

בחדרי במעונות האוניברסיטה, היתה שנת 1980 שנת הסתגרות גדולה. פלא שלא צמח לי חרוב בפתח החדר, מעיין דוקא נפתח לי... ואור חשמל דלק בחדרי, מונע זיהוי של חילופי יום ולילה – כי אני קראתי, לבד, קראתי וקראתי שירה, לבד-ושירה, לבד ושירה. קראתי ללא שעה וללא אוכל (לפעמים ליקטתי צנוברים מאיצטרוכלי יער הכרמל). ובחדר, היה המעיין של ריינר מריה רילקה, מתורגם בידי משה הנעמי, שחתר בי כסידור תפילה. הנה השיר "סתו" שכמו בחליל דק

ניגן את דבר המודעות למוות שתהפוך אחר כך לאימה חשכה, לבקשה אחר נוכחותו של אלוהים:

עֲלִים נּוֹפְלִים, נּוֹפְלִים כְּמַרְחֹק, / כְּמוֹ נְכָלוּ גְנִים בְּשָׁמַי שְׁמַיִם, / הֵם נּוֹפְלִים בְּהִכָּעָה שׁוֹלֵלָת. //
וּבְלִילוֹת הָאֲדָמָה נּוֹפְלָת / מְפַל הַפּוֹכְכִים אֶל הַבְּדִידוֹת. נּוֹפְלִים בְּלִנּוּ. זֶה הַיָּד תִּפֹּל. / הַבֵּט עַל
סְבִיבוֹתֶיךָ זֶה בְּכָל / וְנִק אֶחָד, אֶת הַנְּפִילָה הַזֹּאת / בְּרֶךְ אֵין קֵץ אֶל תּוֹךְ יְדוֹ יִטֹּל.

הנפילה. התחלתי לשאול מה תכליתה של זו הנפילה, ומה טעמו של הקיום, ואז השיב קונסטנדינוס קוואפיס: איתקה! התהליך הוא העיקר, לא המטרה. ההליכה אל העיר היא מסע ארוך שאינו אלא מטאפורה לחיים עצמם: "...אל לך להחיש את מסעך/ מוטב שימשך שנים רבות./ שתגיע אל האי שלך זקן/ עשיר בכל מה שרכשת לך בדרך./ אל תצפה שאיתקה תעניק לך עושר."

ישנתי הרבה בימים ההם. מי יתחכם ויגיד כעת שהיו כאן סימפטומים ברורים של איזה דיכאון? הבנתי שהמסע שלי חסר אפילו את השמחה של מראות הדרך הצדדיים ואיתקה נחרבה מזמן, היא אפילו אינה קונצפטואלית. היא ישראלית ואין בה לא מעוף אלא שנאה והתנגשויות בכל תחום: בתרבות, באמונה, בהגמוניה החברתית, בהונאה הגדולה של האתוס שהורי היו משועבדים לו (בן גוריון שיחק בו תפקיד של צור ישראל וגואלו). אחרי שנים (ב-1990) אכתוב:

המְרָאָה

אני מתניע בירידה את הנפש/ כמו במכונית מקלָקָלָת/ דָּלֵק רב מדי מתבזבז/ בגישושי לנחיתה על כוכב./ לו יכולתי להמריא במהפך/ ולנחות בתוך תוכי/ נגם לשם המרחק הוא כך וכך שנות אור/ לו יכולתי להפנות את הטלסקופ/ לא אל הכוכבים אֵי שָׁם / אלא אל החור השחור/ שנוֹאֲלָתִי מגעת בו/ בירידה שהבעירה קרמטוריומים/ שטרם כבו סופית/ כל זאת חשבתי בתפילת השחר ואֶבְלִי כְּבֹד.

ספרי הראשון, "סילן טהור", יצא לאור בשנת 1981 בספרית פועלים. קראתי ללא הרף. בחדרי דלק החשמל והתריסים הסגורים הסתירו את שינויי הזריחה והשקיעה. הייתי בזמן השירה, כאילו המשוררים, הם עצמם, איתם. שוחחתי איתם. נרדמתי ומצאתי עצמי מתעורר והם בין קפלי השמיכה - עדים לתריס שלא הורם, לחשמל שלא פסק, לשקיקה של הקריאה בשורות בחרישיות, בנהיה אחר הנשימה הנכונה לרפרף בה על השורות, לקרא את הזיכרון בה זוככה המילה והורשתה לבא בקהל המילים המקיפות אותה ומעניקות לה את מה שיקרא שמו שיר. קריאה עוקבת, מחטטת, לבוד, בקול, בלחש, חוקרת, מתענה להכיר עד עצמת עיניים ושינה איך, באיזה חוקי סתרים אוסף אותי המשורר אליו, טווה את הסוד שמאחורי המילים, שיעניקו את נס הבריאה מחדש בשעה שאהיה הקורא, בשעה שאהיה הכותב, טווה את הסוד הזה לתוך הכתיבה שלי. לאחר הרוויה באה עונה אחרת.

נהגתי לשבת בספרית אריאלה לקרוא ולכתוב. הפתיע אותי ביותר ללמוד על אינטנסיביות הרוע שהופנה מצד ההנהגה הציונית כלפי היהדות. הרצל דיבר על הכנסת הרבנים לקסרקטינים. ואילו יוסף חיים ברנר אמר: "מה אתם רוצים מהאנטישמים? מדוע לא תאבו להבין את המובן מאליו? את חזון השנאה והבוז לישראל! היהודים הם צוענים, זוהמה, רפש וניווול, ביצה סרוחה, לא אדם, כלבים פצועים... עמי אירופה, למרות שחנקו אותנו ללא רחם כמו שחונקים דבר נתעב, ראויים הם לכבוד. איננו בני אדם כלל. הנה. רוק הפה. כל אוצר רוחנו יתוש מת. האם לא יציפו עכשיו את רחובותינו פרצופים ידועים מכל הגטאות, חלאת המין האנושי?"

ומימין התפרע זאב ז'בוטינסקי: "בבית הלאומי נכריז על אותם יהודים שלא יסירו מעליהם את חלד הגלות ויסרכו לגלח את הזקן ואת הפאות כעל אזרחים מדרגה שנייה. לא ניתן להם זכות בחירה."

הספרות שאהבתי, פתאום איימה והעלתה שנאה.

ובתווך - בכרוטאליות - דוד בן גוריון: "אם אדע שאפשר להציל את כל ילדי גרמניה על ידי העברתם לאנגליה ורק מחציתם על ידי העברתם לארץ ישראל, אני אבחר בדבר השני."
רעידת אדמה התחוללה בי למקרא הדברים. הטריד אותי ביותר מקורם המשותף של ההוגים הנ"ל - אירופה... האמנם? האירופאיות - מחוז השנאות וההקצנה?

הלכתי לברר את סוגיית "עצמי" היהודית ב"ישיבה", שם ודאי לא יהיו הבדלים בין עדתיים, שם הטקסט היהודי יהיה בסיס משותף שיאחד את כל הזהויות. מותר גם לי לחייך כעת למקרא הדברים, נזכר בדברי מי שלימד אותי מ"אמונות ודעות" לרבי סעדיה גאון, הרב אברהם רביץ, שנמנע מלהתייחס לקיטלוג העדתי, גם כשזה פגע במשפחה שלי, בילדי. בשלב הזה, כשאני כבר בישיבת "אור שמח", קולט את חוסר הכושר של החברה החרדית להעניק לחברה החרדית עצמה תזה של שלימות בין חלקיה ושהיא מסוכסכת כאילו אין התורה מהווה מצע רעיוני טהור מכל, כאן אני חוזר לשירה, כלומר, למשורר שהופך לי לדמות אב אלטרנטיבית: צ'סלב מילוש. במילים של מילוש.

הכתיבה כשליחות:

"כי חמש ידיים / ואחזות בעטי / ומצוות עלי לכתוב את תולדותיהן, /"
אבל מילוש מעורב גם כמשורר וגם כאיש פוליטי, ואמונו בשירה הוא אמונו שלאחר המשברים החמורים ביותר של העולם התרבותי, לאחר מלחמת העולם: בשיר "בנארשה": "הניחו למשוררים רגע של שמחה, / פן יאבד עולמכם..."
ובשיר "במילינו" נמצא כמו המשך:
"...יכולתי לחבר גם היום שירים / על טעם האפרסקים, על ספטמבר באירופה. / איש לא יאשימני בהעדר שמחה / וגם שאיני משגיח בנערות העוברות. / איני מסתיר כי את הפרחים הקיימים הייתי רוצה לאכול / ולאכול גם את כל הצבעים הקיימים. / ארבעים שנה אני בולע עולם זה לשוא / ויכול היה להספיק לי לאלף. / (כאן באות שורות רבות משמעות) כן, משורר חמשת החושים רוצה הייתי להיות / (ומה תשובתו?) על כן אני אוסר על עצמי להיות. / ..."

התחלתי לגלות משורר, לתת את דעתי על הקריאה, להשיב לתרבות את המרווח של שמחת חיים, של אמת וצדק - בו יסיים את השיר "בנארשה" וישוב אליה בשפע וריאציות בשירתו. את המכתב הבא קבלתי בדואר אלקטרוני מפולין:

מאת תומאש

Wednesday 05 February 2003

"יוסף, היה נעים לשמוע ממך. דווקא אתמול שלחתי למערכת "מדרש" בווארשה מאמר שלך... אני מאוד שמח שאתה בוועד אגודת הסופרים ו"מאזנים" ייצא לאור מחדש. כאן, ברדיו מבקשים להנפיק מספר תסכיתים. בינתיים קיבלו תסכית של דודו טופז "שעועית" ורוצים עוד משהו. אולי אתה יכול לעזור? דרישת שלום, תומאש".
איך הגענו לתומאש מפולניה, מתרגם עמיחי לפולנית, דובר עברית רהוטה, שכעבור שנים, יתקשה לתרגם ב"ספור על אהבה וחושך" של עמוס עוז את הפיסקה הטוענת שהשיר "מה עוז צור", הוא שיר קצת נאצי? יש לפולנים רתיעה מהטלת דופי שלסופר הכותב עברית חסרה משום מה. הרגישות הזו מצאה חן בעיני.

אהבה לאלהים היא אהבה לעצמך.
את הכוכבים והימים ממלא האני החמוד מכל
מתוק כמו הכר והאגודל הנמצץ.

לא היה זה לשבחם של המפארים
אילו החרגול המקשקש בעשב החם
יכול היה לקלס תכונה זו הקרויה להיות
באורח כללי, מבלי ליחסה אל אישיותו בלבד.

השיר הזה נושא את השם "קביעה ומענה". והחותמת של מילוש – הטון המחנך, כמו אדמו"ר של חוכמה ומוסר. תמונת הפינוק שובת הלב שמשמעותה מהי? אולי בגלל הטלטלה הגדולה

שיוליך אותנו בה מילוש בהמשך, טלטלה שתחרוג מהעניין האישי ומחוז חפצה בתואם שבין ההכרה של משורר עם מצוקתה-שיכרה של המאה העשרים איתה המשורר משוחח ומעורר מאות אלפי קוראים להכירה.

משורר של מחשבה: בכל זאת הוא מכאיב ונחליץ לצנן את התלהבותנו – אין להאמין שהשירה תשנה עולמות, והוא שינה דעתו אודות השירה –

”אני רואה את עצמי כאחד הסוחרים ובעלי המלאכה המרובים של קיסרות יפן/ שמחברים שירים על פריחת הדובדבן, / על כריזנטמות ועל ירח במילואו...”

כך העיד על עצמו מי שכתבתו חזתה את אסונה של אירופה בטרם מלחמת העולם השנייה, ולא הרפתה מהעיסוק בו, תוך פריסה על תחומי ביטוי ונושאים שהקנו לה את תהילתה.

בתשובתי לתומאש לא הערתי שה”שעועית” של טופז היא הדבר הנכון ביותר לציין את הדיוטה המסוימת, אסונה של התרבות הישראלית שאיננה שייכת לרצף האסוציאציות של תומאש המדמה את מה שראה בארץ ובביקורו אצלי. שנתיים לפני פטירתו של צ’סלב מילוש, אמר תומאש: ”בפולין רוצים לשמוע על תלמודי התורה. החינוך היהודי, של אז...”

אגניישקה, היא מזכירתו של המשורר צ’סלב מילוש (ורעייתו של תומאש) שידעה לספר לי על חלומותיו, סיוטיו, חרדתו מהמציאות העולמית, התפעמויותיו וחזיונותיו והעיתים בהם היא מקריאה לו מאלפי המכתבים המגיעים אליו, עד לאותו מכתב שכתבתי אליו אני, ונקשרו כל החוטים בינינו לקשר מרגש, נגד כל הסיכויים והסטריאוטיפים.

מעורר חיוך לציין שאגניישקה, בעלה, החמות והבן שלהם, מיקווי, נקלעו ללון דוקא אצלנו, ומצאנו את עצמנו ערים לעומק לילה ירושלמי, מקיימים שיחה טלפונית עם המשורר בפולין ומספרים לו על המפגש, כאילו החיבור בינינו מובן מאליו. ובעצם – דביקותי בשירת מילוש עשתה את הבלתי מובן מאליו לעובדה אודותיה אני מספר בהקשר של חווית הכתיבה, הקריאה, הניכור, החיבור, היאוש והתקוה הנרקמים מכלל חתירתי אחר משמעות עצמי כחילוני-כמאמין, כישראלי וכיהודי, כמזרחי וכמשתוקק שלא להיות מוגבל בכתליה הכולאים של הישראליות. בבוקר, כאשר התעוררנו, ציין תומאש שהוא בעצם הגשים חלום. מהו החלום? לשהות בביתם של יהודים שומרי מצוות. הוא הוסיף: ”מה שהרשים אותי זה בית עם סממנים יהודיים ושבעה ילדים. הסתובבתי בבקר בבית ואהבתי לראות הרבה רגליים מציצות מתחת לשמיכות...”

על מילוש שוחחתי לא עם תומאש, אלא עם אגניישקה: הבעה מלכותית היתה לה כשדיברה עליו.

עם צאת ”סילן טהור” שוחחתי עם המשוררת מאיה בז’ראנו במוסף הרדיו של הדסה וולמן. שאלה מאיה בשורה משיר שלי: ”כמה שיר שווה?” והשבתי: ”במידה שהאתי הוא המכתב את חוקיו של האסתטי”. המשבר היה ברור – לא הימין, לא השמאל ולא האתוס הציוני בכללו מהווים פתרון וביטוי לזהות שלי.

טרקתי את הדלת לספרות העברית – מנסה למצוא פשר לקיום שהתערער תחתי, למשפחה שאני רוצה להקים, ופניתי לעולם החרדי.

חמש שנים בישיבה. בזמן כזה משלימה ומבשילה בנפש שביעה מסוימת שמאפשרת כנראה התבוננות חדשה. עמידה בחנות ספרים והיד נוגעת בספר שילווה אותי זמן רב: ”וזרח השמש ובא השמש”.

אַלֵּהִים אֵינּוּ מִכְּפִיל אֶת נֶכְסֵי הַצֵּאֵן וְהַגְּמֻלִים שֶׁל יִרְאִיו
וְאֵינּוּ נוֹטֵל דָּבָר בְּעֵבּוֹר רֵצַח וְשִׁבּוּעַת שֶׁקֶר.
הוא הַסֵּתִיר פְּנִיּוֹ זְמַן כִּהֵרָב, עַד שֶׁנִּשְׁפַּח פִּיצוֹד הַתְּגִלָּה
בְּסִנְיָה הַבּוֹעֵר וּבְחִזְהוֹ שֶׁל צֵעִיר יְהוּדִי
אֲשֶׁר נִכּוֹן הָיָה לְסַבֵּל בְּעַד כָּל שֶׁהָיָה וְיִהְיֶה.

הו, הפתיעה והדהימה אותי הפתיחות הזו של המשורר המדבר ישירות לסנה הבוער הפועם בלב ”צעיר יהודי”. בלב שלי פעמו דברים שונים ומשונים והלימוד בישיבה לפעמים רק הגביר את הבערה. מי אתה, אדון צ’סלב מילוש? הרי לא הכרתי מבט רחב ומרגש כזה.

התחלתי להתפעל מחדש משירה, מילוש היה לי למאיץ חלקיקים ענק שהניע את כוחותי מחדש להשיב אותי ממצב של טעינה (charger) למצב של פריקה. הנה אזהה את רישום המזג המוסרי שלו (על העם היהודי): "לא ערים לו ולא אנדרטות, לא פיסול אף לא ציור, /רק המילה הנמסרת מדור לדור ונבואת המשוררים.../". מה זיהיתי בשירתו? את המזג המחנך שלה והתמכרותי: "תמיד התגעגעתי אל צורה יותר נקלטת/ שלא תהא יותר מדי שירה ולא יותר מדי פרוזה/ ותאפשר להגיע לכלל הדיברות מבלי לסכן איש, / לא המחבר ולא הקורא, ביסורים מדרג גבוה." את חוש ההומור התבוני שלה: "אילו היה עלי לתאר מה הוא בשבילי העולם/ הייתי לוקח אוגר או קיפוד או חולד/ מושיב לעת ערב על כורסה בתיאטרון/ ותוך כדי הצמדת אוזן אל הלוע הלח/ הייתי מקשיב לדבריו על אור הזרקורים/ צלילי המוסיקה ותנועות הבלט." והתנ"כי: "ואם המוות קרוב – לשמחה מה זו עושה? / התשמע, התחוש, התדע? / ... באולם העינויים מה שופע שולחן הסעודה!" [שם השיר, עמוד 34] את המימד הנבואי שלה: "ביום קץ העולם/ הדבורה חגה מעל 'כובע הנזיר'/ הדיג מתקן את רשתו המבטיחה. / בים מקפצים דולפינים עליזים, / אנקורים צעירים נתלים במרזבים/ ולנחש עור של זהב, כיאה... / ואשר חכו לרעמים וברקים/ נתאכזבו/ ואשר חכו לאותות ותרועות מלאכים, / אינם מאמינים כי זה כבר מתרחש..." הצניעות: "למד לאהוב את בְּשֶׁתְךָ, כי לא תעזבך לעולם, / וממך לא תסור, גם אם תמיר ארץ ושם. / בְּשֶׁתְךָ פגימה היא, הלב הרך. / שפלות הרוח החפוזה..." [שם השיר, עמוד 29]

פעם, כחייל, בשנת 1973, טיילתי בצפת בקרית האמנים. אהבתי את בולמוס הפרחים הנאיביים של לאופר, הציירת שאהבתי. מאחת החצרות נשמעה אז נגינה של חליל. קיר וחומת אבן ושער נעול ואני ישבתי על מדרגה עקומה ליד השער מדמה את האצבעות המלאכיות שעלו וירדו על החרירים ואת השפתיים המכווצות במתיקות ותנועת הזרועות הבלתי נראית, העקומה, האופיינית לאחיות החלילן, שנראית כאילו החלילן/החלילנית, האדם, הוא מריונטה שכזו. מריונטה שמעניקה לכל תיאטרון החיים את טעמו כשדוד מרומם אותו ושר אודותיו בתהילים:
 פִּי אֶרְאֶה שְׂמִיךְ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנֹתָ / מָה אֲנֹשׁ כִּי תִזְכְּנֵנוּ וְיָבֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ / וְתִחַסְרֵהוּ מַעֲט מְאֹלָהִים וְכָבוֹד וְהֶדָר תַּעֲטֹרֵהוּ / תִּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שֶׁתָּה תַחַת רַגְלֵוֹ / צַנָּה וְאֶלְפִים כָּלָם וְגַם בְּהֵמוֹת שָׂדֵי / צִפּוֹר שְׂמַיִם וְדָגֵי הַיָּם עֹבְרֵי אַרְצוֹת יָמִים / ה' אֲדַגִּינֵנוּ מָה אֲדִיר שְׂמִיךְ בְּכָל הָאָרֶץ.

בכל זה נזכרתי כשראיתי את שורות השירה האלה:

רב האמן

הצער, כְּבֵר לְחֵנָם הוּא כָּל שְׁעָה שֶׁל
 הַחַיִּים הָאֲרָכִים. אֵי הִיצִיָּה הִיפָּה
 שֶׁתָּהּא שְׁלוֹמִים לְדַפִּיקוֹת הַלֵּב
 שֶׁל יִצּוֹר חַי וְיָמֵי יִסְתַּפֵּק
 בַּהוֹדָיָה בְּמַעֲשֵׂים שְׂקִימִים לְעַד?

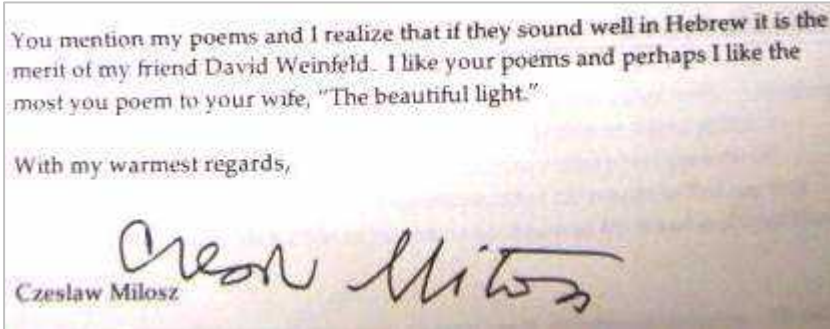
אף על פי כן אֶהְבֶּתִי אֶת יְעוּדֵי
 אַךְ אֵלֹו הַחֲזֹרְתִי אֶת גִּלְגָּל הַזְּמַן, הַהִיטִי בּוֹחֵר בִּישׁוֹר
 אֵין בְּכוּחֵי לְנַחֵשׁ. קוֹ הַגּוֹרֵל אֵינוֹ יוֹדֵעַ.
 הַזְּמַן הָאֵל הוּא שְׁנִשְׁמַתְנוּ תֵּאבֵד,
 כִּי נֶק אֲז תֵּהֵא לֹו הַמְתָּנָה כְּלִי רֶכֶב?

וכמובן:

כְּרוֹמָא בְּקַמְפוּ דֵי-פִיּוּרֵי
 סִלִּים שֶׁל לִימוֹן וְשֶׁל זֵית,
 עַל הַמְרַצְפֶּת נַתְזֵי-זֵין
 וְרִסִּי פְרָחִים.

המקצב והצבעים, אינני בטוח שרק הם שעוברים את מחיצת התרגום בידו של דוד וינפלד באופן מרהיב [ומובן שאינני יודע פולנית] אלא החידוש הגדול שהיה בשבילי הוא: משורר שכותב מתוך הזדהות עם הגורל היהודי. דבר שקשה לגלותו בשירה הישראלית החדשה. והנה, כאן, משורר שמביט באומץ ובקסם שירי במשבר התרבות המערבית מתוך הגורל של אירופה בדור האחרון. השמות "וארשה", "ליטא", "קראקוב" ישרטטו את ההזדהות הזו:

זָכַרְתִּי אֶת קִמְפוּ דֵי-פִיּוֹרִי
בְּנֹרְשָׁה לֵיד הַסְּחִרְחִרְת
בְּעָרְב אָבִיב שְׁלוֹ,
לְצִלְיִלִי הַמוֹסִיקָה הַעֲלִיזָה.
אֶת מִטְחֵי הַיָּרִי בְּגִטּוֹ
עִמְעֵם הַלְחֵן הַעֲלִיזוֹ.

קטע ממכתבו של צ'סלב מילוש ליוסף עוזר

צ'סלב מילוש, יליד 1911, מגדולי המשוררים בני זמננו בשפה הפולנית. זוהה במהלך חייו עם המאבק במשטר הקומוניסטי. קיבל פרס נובל לשירה ב-1980. נפטר בשנת 2004 והוא בן 93.

בשל אורכו של המאמר יובא המשכו בגיליון הבא של "עין ערך שירה"

רות נצר

צ'סלב מילוש

המִבְט הַחֶכֶם הַפְּאוֹב, הַגִּבּוֹת הַזְּקוּפּוֹת כְּמוֹ פְּנֵי עֲטֹלֶף. כְּפוֹת
הַיָּדַיִם אַחֲוִיזוֹת זוֹ בְּזוֹ בְּבִטְחָה. מְרוֹחֵי הָאֲצָפְעוֹת הֵם הַסֶּפֶק.
אֲבָל אֲצָבַע אַחַת נוֹגַעַת בְּשִׁפְתַיִם - לְהִסּוֹת תְּשׁוּקָה
לְהִסּוֹת מְבוֹכָה, לְעַכֵּב נְסוּחַ הַמְּלִטֵשׁ עֲצָמוֹ כְּמוֹ זְכוּכִית,
שֶׁלֹּא לְהִסְגִּיר סוּד אַחֲרוֹן.
הַמִּצַּח הַגְּבוּהָ מִתְרַחֵק וְהוֹלֵךְ -
חִמְלָה שֶׁל יוֹדֵעַ כֹּל, רוֹאֶה הַכֹּל, מְנוֹתֵר
עַל הַכֹּל, כְּבָיְכוֹל

רות נצר - פסיכולוגית יונגיאנית, מבקרת ספרות, אמנית ומשוררת. פרסמה שמונה ספרי שירה עליהם זכתה בארבעה פרסים ספרותיים, וספר עיון - 'מסע אל העצמי - אלכימית הנפש' ('מודן', 2004). בשנה הקרובה יראה אור ספרה שיעסוק במסע אל העצמי בקריאת הטארוט ('מודן'). ספרי שירה האחרונים בהוצאת 'כרמל' - 'אשה-שירים ורישומים', 'עקבות' ו'קדיש לאבא'.

גינקולוג ומאהב, Test case

א. אשה

הוא מתפתה להאמין, כשהוא קורח
 בכף ידו הנברנית, העטויה
 כפפה של גמי דק, סטרילי, בנבכיה
 אותם רגל שנים רבות – שהיא גלויה
 לו כל-בלה, מקווצותיה משי עד בהונותיה
 ועד לדק בסודותיה הפמוסים
 כמו מסתרי האדמה וחידותיה
 לגאולוג המפלס בה מפלסים
 או לעיני ארכאולוג המפצח
 את פאזל סוד שלמות שברי התרסים.

הוא מידע בה לכל גיד ולכל אבר,
 לכל רמ"ח וכל שס"ה שבם חלות
 תעלומות זרימת חיייה הסובבת
 על ציר הפרח והפרי והנובלות
 ואין נסתר מעין-הניץ שלו, עוקבת ונוקבת
 בלי לאות, כחפרפרת במחלות
 אחר כל פרט, מן החיצון וגלוי-הסבר
 עד הנרתיק, התצוצרות והשחלות.

אבל עם כל למדנותו המדיצינית
 המפרקת את סתריה לגורמים,
 תמיד נדמה לו שמבת-צחוקה הצינית
 הוא לעולם לא ימלט, גם התמים
 בגלויי חשיפותה לו לא יצליח
 להעלים מחישגי רגישותו
 איזו סגירות של גן נעול שלא יבטיח
 לו לא תפוח, לא אגס. כל גמישותו
 האקרוֹבטית באבחון ובנתוח,
 כל כשרונו הוירטואוזי בישום
 כפור שפוטו הדיאגנוסטי קר-הרוח
 לגוף החי הזה, החם והבשום,
 כל בטחונו העז בראציו הנטוע
 ב-cogito שמשמעו הוא ergo sum⁽¹⁾
 כמו נבלמים פתאם מול שער לא פתוח
 של הקסום
 שלעולם נותר חסום...

והוא אז, כשבעיניו המערטלת
 היא סך הכל רק מקרה קליני בין רבים
 ועוד דקות ספורות, כשתפתח הדלת,
 תבוא אחרת במקומה והוא יביט
 גם בה בתור, באדישות ה-take it easy

מבלי לתפס את הסמוי אבל מוכח
 שבו הפיזי מתאדה למטפיזי
 והוא הרבה יותר מסכום של כך וכך
 תאי נרתיק וזקיקי גרף ורצועות רחם
 הוא חש עצמו פתאם פתטי ומגחך
 כמו אסטרונום העט על סוד פוככי הלכת
 בטלסקופ סתום-עדשות אך ארך-טווח.

והוא מבין פתאם שאין ידו מגעת
 באולטרא סאונד ובליזר אל סודה
 שבו ממיר עץ-החיים את עץ-הדעת
 והפתרון ידיו קצרות מן החידה,
 והוא יודע שיש חיץ שאף פעם
 הוא לא יפרץ, יש איזה "סזם הפתח"
 שלעולם לא ינדע לו כשופו, אבל שרעם
 לא-נשמע אך מהמם מפל מטח
 שוטף אותה מרקקפתה עד עקביה
 כשהיא פרוזה לו, לא חר המשללהב,
 כמו יריחו לצבא צריה,
 כמו שממה לממטיריה,
 כמו אשה
 למגעו
 של מאהב...

והוא חר ההוא, זה שמציית בם צבע
 בכרך עיניה, בלחיייה, בכלה
 אינו ממחה בפזיולוגיה שלה, איפה? אין לו רבע
 מאוצרות בקיאות הדוקטור, במחילה.
 והוא אף פעם לא נסה לטען כאלו
 הוא מתמצא בכך, בכתיב או בעל פה,
 אבל עבדה – הוא מרפא אותה אפלו
 מחלאים ששום רופא לא ירפא:
 מן השגרה, מן הבדידות,
 מן הראי שהוא עדות
 לשער-שיבה בוגד, לקמט חשאי
 המתנחל בה בערמה
 אך הוא נושק לו, למה מה?
 למה או ה ב אותה. זה למה. כמו שהיא.

וכמו נרקיס כפוף-ראש באגרטל צחית
 שזה עתה השקה במים – ונזקף
 היא מתעוררת לתחיה מן הנדוש והשכית,
 מן הקר והעקר, מן הנשקף

מפסק-דינו היומימי של עור פניה
(אותו בית-דין-שדה יחף מרחמים)
אל המבעיר, אל המסעיר, אל הגונח
מדני לרני, מן הצונן אל החמים,
כשהיא פלואה בזרועותיו הלוחכות אותה פאש
אל אותו coito יחום של ergo sum (2),
אל הכבילות המשחררת, אל השקט הגועש
שנהרות לא יכבום או יכסום.

והוא אופף אותה כמין קטיפה לוטפת
והוא אינו חושש אף פעם שמא רך
פוגם באון גבריותו שלו, להפך:
רק מלבה בה את חמה עליו לכרך.
והוא חומד ומעריץ אותה גם יחד
והיא ילדה שלו, ואמא, ואשה
והוא חולק איתה תקנה, כאב ופחד
ואת סודם של מסתורי ההורשה.

וזה נוגן, נוגן בנרע ובדם
וכך נולדת החידה ששמה אדם.

ב. שירה

הוא מתפתה להאמין, כשהוא בוקע
באזמלי חקרנותו קצה שצרה
מראש נזרה ועט על לוט מחשפיה
בפנסו של דיוגנס – שהיא פתורה
וחשופה לו כל-כלה ומערטלת
ומפענחת לו עד קטן הארמזים
כמו חידות שבא בפני חכמת שלמה המלך
בה נשלפים הפתרונוות מן הקזים.

והוא כמעט תמיד צודק: לולא החסד
של התרת חרצבותיו של החתום
בלהטו הפרשני שבו נפרשת
תובנתם של האטום והסתום,
היו תשעה קבין שלה חומקים מתשומת-
לבו החש רק במבלט ובדגוש
ומחמיץ את החבוי צמק בצמת
בו מצטלבים ההבחנה והרגוש.

אבל עם כל חריפותו האנליטית
המפרקת, כמו בספקטרום, את גוני
יפעת הקשת של קסמה המונוליטי

הממקד בו, בו-זמנית, את ערגוני
הלב, הממ וּהאזן והעין
תמיד נדמה לו שרגליו כושלות על סף
יפיה החד, חד-פעמי וחד פסיף,
והכסוף אינו מדביק את הנכסף.

נדוקא שם, באותו סבך מתעתע
של אנפורות, מטפורות, משקלות,
של סינקדוכות ושל אונומטופיה
שבזכותן היא אימה פנדגלות,
כשהוא נוכר בנרתיקה, שחלותיה,
חצוצרותיה שאותן חקר עד פלות
ואין בקי בהן כמוהו, היודע
את כל-כלה, את הסמויות והנגלות -
כן, דוקא שם, מתוך התהו והבהו
שפבר שנים הוא מעדכן בס, לא על ריק,
את ספירות מלאי האיננוטר שלה, שבו הוא
שמאי ראשי ואפסנאי ומפרק-
נכסי-צאנה-וברזלה לאנליזות
שלא תמיד אולי עלולות על מדה
פתאם נדמה לו שצחוקה הקל מלעיו עוד
על ימרתו לצלל עד חקר חידתה...

והוא זוכר את האחר, הלא יודע
את אנטומית פתאמה האקראי
שבו היא צצה ופושטת את בגדיה
אבל יודע, במוכן המקראי,
או תה ע צ מ ה, את תשוקתה הדיוניסאית
אל הלמיות האלמיות, שהמלים
אפלו הן נלאות לרדף אותן בציד
האינסופי והסיניפי כמו גלים
המתנפצים באמפיברכים ודקטילים
או בחרוז לכן פקצף אל צוקי
הלא-אמור, הלא-גמור, האינפנטילי
כבכי של ילד הבוקע ממצוקי
לבו של מי שפבר מזמן איננו ילד
אך רק אליו היא מתמסרת, רק אלי
אף שמליו תמיד פחותות הן מן האלם
שבו דמה החם
מכה בו בגליו.

וזה נוגן בה, בדממה העשירה,
וכך נולדת החידה ששמה שירה...

(1) – קביעתו הנודעת של דקארט: "אני חושב - משמע, אני קיים".

(2) – "אני שוגל – משמע, אני קיים".

לאדם באשר הוא אדם

לוחם והומניסט, איש של יידיש ושל עברית, ששירתו הנפלאה נותרה בשוליים, כמו רבים וטובים. אחר מיטתו של המשורר יעקב בסר

עודד פלד

לחיים נחמן ביאליק מיוחסת האמירה: "משורר הוא אדם שמדפיס, מפסיד ומספיד". אמת. בשעת לילה מאוחרת זו, עם שובי מן הלוויה של יעקב בסר, שהלך לעולמו לאחר מאבק ממושך במחלה ממארת, אני מהרהר בניי לביני כמה קשה, כמה מר כלענה ההספד לחבר ומשורר. אל ספרי שיריו הראשונים של יעקב התוודעתי בגיל העשרה, וראיתי בכתיבתו הוכחה חיה להיותה של העברית, המופלאה בשפות, סלעית וקוצנית, קשה וחותכת כאבן צור, ועם זאת רכה ונכמרת, לשון עדנה ונוחם ומרגליות אהבה.

כחצי שנה לאחר תום מלחמת יום כיפור הארורה היא פגשתיו לראשונה. הוא פרסם קטעים מתוך פואמה שלי, "יום הולדת", במוסף הספרותי שערך אז ב"קול העם", ביטאון המפלגה הקומוניסטית הישנה, ושירים אחרים, מקור ותרגום, ב"טורי שמאל", ביטאון "ברית השמאל" של ריפתין ופורשים אחרים ממפ"ם.

שנים ארוכות אני מלווה את "עיתון 77" שנוסד על ידו – ירחון לספרות ותרבות הקיים עד היום, מפעל של התמדה ונחישות שאין לו אח ורע בתולדות כתבי-העת הספרותיים בישראל. שותף הייתי לפעילותו בוועד אגודת הסופרים, ויחד פרשנו ממנה על-מנת להקים איגוד סופרים חדש, שכל סופר ומשורר בישראל, תהא לשון כתיבתו אשר תהא, יוכל להיות בה חבר שווה-ערך.

בסבך השורשים

איש של עשייה היה, לא של דיבורים, ולא נרתע מקשיים ומכשולים. כך, למשל, בשנת 2000 ייסד את הרבעון לספרות, תרבות וחברה ביידיש, "טאמפלפונקט", והיה עורכו הראשון. יעקב לימד אותי ורבים אחרים פרק מאלף בכתיבת שירה "מתגייסת"; לא "מגויסת", לא "מטעם" מפלגה או תנועה פוליטית כזו או אחרת, לא שבויה בחיקה של אידיאולוגיה טוטאלית, חובקת-כל, אלא שירה הנוגעת בקצות עצבים חשופים, בצמתים רגשיים של מחלוקת; שירה שיש בה ביקורת נוקבת על מצוקות חברתיות וכשלים פוליטיים וחטאי שררה ושלטון. לא שירת פלקטים רדודה, אלא קול מצפוננו של המשורר הקורא לו להתגייס למאבק הומאני על שמירת צלם אנוש, צדק חברתי וקשב לרחשי ליבם של משוררים, סופרים ואמנים בני מיעוטים שלשון אימה עברית – ערביי ישראל ופלשתינים ויוצרים מרחבי העולם הערבי.

ובניגוד לאנשי שמאל מסוימים שראו תמיד את התמונה בשחור-לבן (עם כובש מול עם כבוש), יעקב לא ידע משוא פנים ולא קנאות עיוורת לצדקת צד אחד ברקמת החיים הסבוכה המשותפת לשני העמים היושבים בארץ הזו. בשיריו ובמאמרי המערכת שלו הפגין תמיד רגישות לסבלות הזולת משני עברי המתרס, לאדם באשר הוא אדם.

יעקב בא ממשפחה פרולטרית, קומוניסט היה, וסוציאל-דמוקרט לאחר מכן. אבות המזון הרוחניים שלו היו משוררי המהפכה הרוסית ובייחוד סרגיי יסנין, נשמה חופשיה, פורקת-עול, שזיהתה במהירות את כינונה של עריצות חדשה בארצו, ושכתה את ליבו (הוא תרגם מבחר משיריו, "וידויו של חוליגן"). ומורה דרך נוסף היה לו, שתמונתו ניצבה על שולחן העבודה שלו – אלכסנדר פן, שנוקדה כל חייו וזכה בהכרת-מה לאחר מותו. מעט מדי, מאוחר מדי.

ואף שיעקב אתיאיסט היה, לא שכח את יהדותו ומקורותיו הקדומים ואת ספר הספרים.

יעקב בסר משויך לקבוצת משוררים שאיתמר יעוז-קסט טבע עבורם את המונח 'דו-שורש'. משוררים שהורתם באירופה, ששרדו את התופת ובאו ארצה, כאן היכו שורש חדש של בית, מקום ויותר מכל – שפה חדשה. הוא נולד בקליש, פולין, ובמלחמת העולם השנייה, בהיותו בן חמש, ברח עם משפחתו לרוסיה. אימת המלחמה ההיא וזיכרונות הוריו ליוו את כתיבתו כל חייו. המשפחה חזרה לפולין ב-1946 ועלתה לארץ ב-1950. לאחר שירות בחיל קרבי בצה"ל עסק יעקב בעבודה חינוכית שיקומית עם בני נוער מטעם משרד החינוך, ייסד וניהל בתי נוער בלוד ובבית דגן; למד במכון לעבודה סוציאלית במגמה קהילתית, ושימש ראש המדור הקהילתי בעיריית רמלה. אלה היו חבלי הקליטה של מי שעלה ארצה בגיל שש-עשרה. אך הישגו הגדול היה כיבוש השפה העברית, שהיתה לו לשון רביעית לאחר הפולנית, היידיש והרוסית.

שירתו כתובה עברית נפלאה, כמו היתה זו שפת אמו מבטן ומלידה. אלא שחויית הדו-שורש רחוקה מלהיות עניין לשוני בלבד. תמונת השורשים היא מוטיב מרכזי, חוזר ונשנה בספרי שיריו הראשונים. ספרו השני נקרא, ולא במקרה, "בסבך השורשים". בשיר "מציאות כפולה", המופיע בקובץ זה, הוא כותב: "... פעם בהיותי ילד, בעת בריחה מאוחרת, רחוקה, / האיש ההוא שרץ סמוך-סמוך הגיר זיעתו על כתפי, / פרום סנטר נותר צלוב / על מחטי התיל / עדרי כלבים רקדו אז מתחתיו / ושתי רגליו / על עור-תופי-הנביחות הרטיטו. // טוב, / טובמאוד, עודני חי. / הַעֲנֵפִי צמרת בחצר שיכון של עולים, הנה כאן. / ומים לגמתי- / שורשי נאנקו בצֵה אכזרית".

דם נביאים זורם

המשורר מכה שורש בארצו העתיקה-חדשה, מטיל עוגן באדמה החמה, המדברית. אלא שבהמשך השיר מסתבר ששורשי הבלהה רודפים אחריו בלילות מסויטים: "נדמה, אני משול בעיני הציפור הנחה על כתפי בקשב / לעץ, צל, או בעל כנף אחר בלתי נודע; / לי טוב שיש שומע. / אל פחד ציפור. / אם כי צמחתי עם האדמה הזאת כסירה-קוצנית / פוצע כל יד המושטת לגעת בי / אל פחד ... דלקת העפעפיים נוצרה עם ביעותי הלילה / ריקבונם אוגר שרידי הכאבים אשר נשרו / עת הייתי עץ קרוע שורשים, מפיל המון עלי / אל פיו של גשם זר".

המשורר צומח מחדש כקוץ נושך, כעץ משיר עליו בגשם, עץ ששורשיו מתפצלים בכוח תנועותיו של מכחול מילים דייקן, תובעני, המסיע אותם בעיני רוחו לפנים ולאחור במרחב הזמן, ומתרגם את הרובד המופשט לכאורה, את הדימוי והמטאפורה לשפת תמונות חדות, מוחשיות מאוד, שפת כאב שאינו מרפה לעולם. "ממשות כפולה" זו ליוותה את שירתו כל חייו, עולם של אימה קיומית מתמשכת, שכן לאן הגיע הילד שנמלט בעור שיניו מגיא צלמוות? לארץ אוכלת יושביה, ארץ שמלחמה היא לחם חוקה.

יעקב הלוחם במערכות ישראל, האיש שהרג כמו ידיו, מתבונן בנשים הרות מבעד לעיניים תנ"כיות, ומביע את אהבתו להן בשיר קינה בעודו ניצב ליד שורשי הזית המתכסים צוף שחור: "הה, כיליד הסלע אני ניצב כאן, עומד, / לא זע, ושומע // דם נביאים זורם בכִּרְסוֹת נשים ... אני רואה בלובן עורן, יְפֵי בְּטָנָן, דָּמָן הָרֶן, הַלְּפָן מציף את עיני. // הה, זָמַר אדמות אדומות-חֶמֶר. בכי מות נביאים / טרם בוא לאוויר העולם... // תעבורנה נשים הרות על פני. / ותכירני אשה חשוכת בנים ותאמר בוא והיית לבני. / ואראה בטן אמי נפולה. וידעתי כי ילדיתיני בפעם מי יודע מה".

חבורה מפוארת ונשכחת

אני מהרהר ביעקב, משורר ורע, ושואל את עצמי בפעם המי יודע כמה כיצד נגרם לו העוול הזה? מדוע נדחק לשוליים? חיי הביצה של הספרות העברית רוחשים בלא הרף רפש וְאָגוֹ וחבורות מתגוששים, וקנאת סופרים חוכמה לא תרָפָה. ושמי השירה העברית יודעים כוכבים זורחים וכבים, מאורות של קִנּוֹן ומאורות קטנים בצד הדרך. בתולדות הספרות העברית, למין

תחיית שפתנו העתיקה ועד היום, שזורים משוררים נפלאים שלא זו בלבד שלא זכו להיכנס לקנון, אלא נשכחו, נמחקו כמעט. מבחינה זו, יעקב בסר מצטרף לחבורה מפוארת של משוררים שהלכו לעולמם: שמעון הלקין, אביגדור המאירי, יצחק למדן, נוח שטרן, בן-ציון תומר, עוזר רבין, איתן איתן, ואחרים; ולמשוררים יוצרים, ייבדלו לחיים ארוכים וטובים: איתמר יעוז-קסט, טוביה ריבנר, משה דור, ישראל הר, אנדד אלדן, משה בן שאול, ואחרים. שירתם של אלה לא תיכנס, כנראה, לפנתיאון המייץ-סְטְרִים, הזרם המרכזי, שמהו ומיהו – לאלוהים פתרונים. מחובתנו, וכוונתי לכל משורר ומבקר בר-דעת שלא טחו עיניו, להיאבק על המקום הראוי לשירה של אמת, שאינה קורצת לאיש ואינה יודעת לשון חנופה.

אילו התבקשתי להכניס את שירת חייו של יעקב למשבצת של מילה אחת, הייתי אומר: הומאנית. ימתקו לך רגבי עפרך, יעקב, שכתבת שורות כמו אלה, שכל-כולן קֶשֶׁב-עין לזולת ואהבת אדם: "כשאיש זקן נוגע/ פעם אחר פעם בכתף אשתו/ אני מרגיש פרפר/ מרחף ממעל ללבי ברעדים זעירים/ כנפיו נוגעות ולא נוגעות ריסי עיני// בהינתק היד מכתף אשתו/ אני יודע שעלי להפריד/ בין רעד לב לבין/ אצבעות האיש הנמוגות/ כמו שלג על שפתי".

פורסם במוסף השבת של "מקור ראשון"

יעקב בסר

אני אומר לכם

שְׁלוֹם, בְּאַתִּי, אֲשֶׁהָהּ כְּאֵן זְמַן מַה

וְאַלְךָ לִי. הַדְרֵךְ הַיְתָה לֹא קָלָה

פְּעַם כְּמַעַט קְבֻרִינִי, בֵּין

וְרוֹצֵלֵב לְלִיגְנִיָּצָה

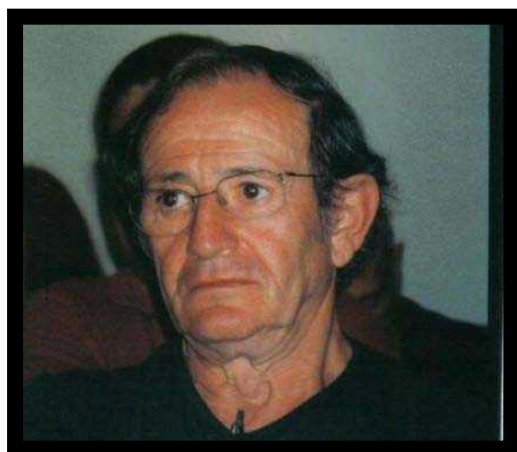
חֲמֻקָּה, מְמֹזֵר שְׂכָמוֹךְ

אוֹמֵר גּוֹי פּוֹלְנִי, שְׁתָּפִי לְחֻדְרִי.

עֲכָשׁוּ הַשַּׁעַר מִלְּבִין לְאֵט

כְּמוֹ חֶרֶב הַחַיִּים הַנְּסוּגָה

בְּאַטְוִיּוֹת אֵימִים לְנִדְנָה.

הרצל חקק

מחזור שירים

תקוון לדברים השבוּרים

א

מתחת ליפי הפראי, מתחת לסמק
היא נזירית.
היא זוהרת.
כלם הולכים חשכים לצדה
והיא בשלה, מושכת אור
מושכת מחוגים אל זמן החידה

ב

כל זכרונותיה, שרשיה, שותים אותה
בוערים אותה חלומותיה הגדולים
להשיב נשמתם לטוב, לגשם היפי
הן הפך לגחלים
תכלת להבה
והספור שהשעון שלה יכתוב ירהיב
מעשה ארגמן, מרפכה
הזמן כלו יזהיב

ג

לאהב אותה אנו באים
נסוכים ונחפצים
מלכים ורצוצים
ללכת אל, לבה מנח על השמים
פחד כבוד, תכשיט
הענבר מחפש פרוש למהותה
הנזירית

הקלפות על הרצפה, העלים
על בטנה פזורים

הכל מספר מנקדת ראות אחרת את ממד האור
יותר נזירית, גזר

יותר זוהרת, כתר, מי באר קרים
ניצוץ של מים מופזים ויש שבירר
מראה תקוון לדברים השבוּרים

שרית שץ

יש איש

לאיש הגר במטבחון צר

נחצי חדר לשנה

אין למי לומר לילה טוב,

בשעה שחרה שטופת זעה

הוא מכונן ליל מנוחה רדיופוני

לערוץ האישי שלו

ומקפיא מבט בנשרת סיגריה אינסופית

המעבה בץ בקפה צונן.

לאיש הגר במטבחון צר

נחצי חדר לשנה

אין מי שיאמר חלומות נעימים,

הוא משוחח עם עצי אדרכת

המתדפקים על חלון מסךג

ומזמין את אלהים אל מטתו.

הרצל חקק - יליד עיראק (בגדאד 1948). משפחתו עלתה לישראל ב-1950. בגיל 17 זכו הוא ואחיו התאום באלופות התנ"ך העולמית לנוער (1965). חבר ועד באגודת הסופרים העברים 1997 – 2000. יו"ר ועדת הביקורת של אגודת הסופרים העברים (שלוש קדנציות). בין מייסדי קבוצת הסופרים הציוניים בחסות המועצה הציונית ויוזם מעשי התנדבות בערי פיתוח ובכפרי ילדים מאז 1988. חבר ועד עדת הספרדים בירושלים מאז 1995. חבר הנהלת המרכז למורשת יהודי בבל מאז 1997. יו"ר ועדת האתיקה של אגודת הסופרים וחבר ועד בפא"ן, איגוד הסופרים הבינלאומי. בין השנים 2003-2005 שימש כיושב ראש אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל. פרסם 6 ספרי שירה, ספרי עיון וספרים לילדים. את ספרי הילדים כתב בשותפות עם אחיו, בלפור חקק. בכסלו תשנ"ז: "חתן האור" בצוותא עם האח התאום – פרס הוקרה מטעם המועצה הציונית בישראל.

מסע השחורה הנאווה הלא היא מלכת שבא (חלק שני)

ולפני שנקפץ לים סוף כנחשון, אפשרי (בקשור) לקרא [חלק ראשון](#).

פרק גימל, ספינה מפלגה ונדרפה, ביבשת, בים, עד לעיר הרחוקה.

די קרוב לבירה על צלעות פרא הר, עמק יער סבוכ בין גזעי הערער, שם צומחת מתוך שרשי ארן ענק, אגיה נהדרת, ספינה למרחק. היא צומחת בקסם שנתים ושליש ופלאית במראה המעצב ורגיש. החרטום מפסל פארי מכנה, שלש תרנים וחבל למפרש שיונה, ירכתים קטומות ותאים ברנחה, מספון ועד הגה לים ערוכה. נחוץ רק לטאטא וציוד להצמיד, פלי נווט ודגלים, רב צידה להפקיד, מלבושים, מתנות וכל מה שתגיד, לנתק שרשיה ואז... להוריד.

אך הים מרחק מההר נוין פרסה, איך תרד הספינה לשוטט על גלים? שום מנוף לא יועיל ואף איש לא נסה לחבל תחבולות או לדרש באלים. אז צותה המלכה וכנס כל צותה והכל שם הוכן מכלונס ועד גדיל שנהבים וסוסים ומשפית בדמותה, מקל טוב שהיה או נקנה פרגיל.

קוסם אלים נצב

קרח הזקן, בטה, חרוץ קמטים עורו.
במערה, אור הלכנה, משחיר הצל, בלי צו,
תפים דברו.

תפים קולם נרגש ומלח-ים הובא.
תריסר ילדי מקדש, הצעדה קצובה.
חופנים לבן המלח, מכסים,
ברק ללא ענן,
הפלא פאן, דממה דקה,
רפה.

הצל אינו נראה רק משרטט לבן.
הגוף שחור, צלו צחור.
פורש ידים, מאחור תמהים האנשים,
אימה... נאנקים השרשים,
האדמה. נחק, נחק, נחק,
שיכה מתרן וחבל.

העגן נאסף,
מפרש,
רב-החובל נכנס,
עלי ספון הצות מכנס.

בדיוק בשעה, סוף אשמרת שלש, אגית הפלאות טרם שחר עקרה, בשירה היא החלה, הימה לגלש על הרים וצוקים, בין ערוץ לנקרה. על מונף המפרש, מלחים נושאים נס, שם הים הנוצץ מתקרב והולך. כל עם שבא בדרפם על גגות מתכנס, לפרדה מנופה מצנפות לברך.

כחל ים, חן טורקיז וספיר,
ראשי גל, צבא ברבור שת לכן
מלוא הרוח, ההגה בון
אנייה המונעת בשיר.

צי איי אלמגים ושונית,
זר בהיר טלוא ירק, מאחור
והגס, פס זהב על שחר
מול חרטום מעופף כסנונית.

על סירה איש, דומה כי חלם
דולפינים מרדפים בחרון
היסעור מנסה, לחנם.

היגים נבהלי תמהון
לא ראו שפזו מעולם
מקים-סוף עד הים האחרון.

לבדה על חרטום מרצד
כף פהה למצחה תסוכך.
יחידי עומד מי שמולך,
שכל הוד מתנופה הוא רק הד.

שי ימיה בגוף בתולי
מוליכה על הים מתנה,
תשוקתה במדה מתונה
חוט תקנת השני "בני שלי".

חן גופה שוב אינו מהפס,
ענוגי אהבים, אין זה רע
עת החי לרחמה יתפנס.

שיר מוליך המלכה השחרה,
חידתה, פס זהב על הגס,
עוד תושר כשתחזור למכורה.

מלפת שבא, כשנחתה במפרץ עציון-גבר,
היתה לה ספינה של סודות וחלום.
רק הקוסם האישי שהביאה ידע את הכל ושתק.
היא ירדה נעולה אלגביש והשליכה לים חרוזיה,
ענדה שני צדפים, שהיו מדברים בלכתה שיר והד.
היו לה עינים חומות וטובות, כמו אצות רטבות,
שואלות ועונות בעצמן,
הן היו רוויות באופיר ובתכלת ימים שבדרך,
לוכדות את הרוח, עוצרות מרוצת הצבאים, מצמיחות גרגרים של זהב.
מדרכי הבשמים, מר סגל מסחרר שם רחף מעל ראש מלפת שבא
ולבונה עקבותיה מלאו.
על כתפה התכי, הוא מראש התערפן והיה ככר צורת, "הי שלמה, בוא הנה!"

מקהלות שרו שיר השירים,
הוא שלח לה ששה גבורים, עם עמוד הענן שנותר במחסן עתיקות מרחב צין מיתר.
ילדים שם הביאו פרחי תממות וראו איך ענן הסגלות מתישב בתהלי המזמור
עת (לשיר) נכנסו בו ריחה והמר,
מפזר לו דברי אגדה, בכנפים פתמות כדי לעוף, מכתמי ירח-דבש, משלי צוף.
אחר-כך בהגיע זמנם לברכות רשמיות ארכות, גבורי המלכות וחרבם,
רק שתקו וחוזו מה-תזה בתפארת שדיה. כזה, זוג גדיים בשחמחם,
מדלגים בלכתה ברוב תם,
תחת אהל של משי, שקוף כפניהם הבוהות.

מלכת שבא, היא הייתה גם שחורה, גם נאנה.
תלתולי שערה טלטלו את החוף, כל הנוף לקול תף החל שר,
על עשרים אצבעות, צפרני הששר.
גם הזים היודע בלי סוף..... וזכר,
איש לא בא אל חוף חיק מלכת שבא.

פרק דלת עמו עיר-שלם של שלמה, הפגישה, הגישה, ומסע אל תמו.

ושלמה, עם אמו
- עיר-שלם, יום יומו -
עם עוד אלה נשים, משורר לתמו.
יש גם שר וטפסר ואשר על המס עם שופט מצוטט דבר שגריר מואבי
"חי אבי, לא אני, בית מרוח מוטט הגבור הערבי שאתי התקוטט
על יניי המשמר במשמר מיחס לכהן שנרמס עת שתה עם לוי."
נערה בוכיה אם לחדל או לתת ונביא מביא בכי אל העיר החוטאת
כשאכר מנמס נעקר על חמס של מלכה ללונה שבקש להביא
מובאות מ"דברים" בזרועו מאותת אל נפח המחטט בברזל הלוהט
וקינות לונה בלונת קול קורנס, חמורים נוערים וגמל רץ פצבי,
ברבורים אבוסיים תחת יד השוחט וקללה עסיסית של משחת מבני חת,
חותרתו מדברת על בת עם פנס שבוערב שבת משברת פטס.
רעש ער, עירוני, מערער ולכבי.
קול המון של עמו מול המלך עצמו... המושל
וממשיל משלים לתמו.

בת שבע צפתה, על הגג כמצפה. נערכו חזרות לטקסים בארמון.
הם שלחו גל נשים, פילגשי ההרמון, מלבושי חול נחג, את הכל בהרמון,
ארוזות למצרים, עמון, או לצור, את כלן, כמו צפויים מלחמה ומצור.
רק פרש עוד חזר במהירות משימון, כי נשלח בפקדה אלמונית של חגית,
או צנינית או פנית, יען זוג נעלי-בית צחורות שם נשפח.
בא, לקח והלך.

פרגיל היונים העבירו שמועות כשהחלו סלעים להצמיח קטיפה עמקה וכהה
והיו מדברים בשפה משנה, תלתלים ובתולים ושניניה מגנה.
השערים בחומה נפתחו מעצמם בתפלת ההלל,
ההמון השתולל,
היא באה,
באה!

דגי-זהב נחו על משקופים למרעה, צי פרי פפרים מעליהם דואה,
הקופים נשבעו לעצי הרמון, ברחים עוגות צמוקים וכמון,
לפתחי הבתים תינוקות התנבאו, בפתחים עם הנער זקנות נחבאו,
אבני צור בחומה אדם יין נבעו.
ושלמה, עם אמו -
פזמו שיר השירים וברוך יהי שמו.

שׁוֹתֶקֶת יְרֵדָה הַמְלַכָּה וְתָבוֹא

כְּשֶׁהֵבִיט כְּמוֹ הוּא נֶעַר

בְּכִלְיֵל וְרֵד פּוֹרַח

חֲמֻדַּת יְצוּרֵיהָ קוֹסְמִים לְגוֹפּוֹ

יֵשֶׁר בְּהֶדֶר אֶל חֲדָר מִשְׁכָּבוֹ

הוּא רַמְתָּ שְׂבֻדָּהּ

שִׁכְרָתָהּ בְּרִיחַ

יְרֵדָה וְיִקְצִיף לְרוּחוֹת סְגוּפּוֹ

הַמְלֶךְ חִבְקָה וְתִדַּע אֶת טוֹבוֹ

לֹא הָיָה לוֹ הָאֶלֶף

בְּבוֹאוֹ כְּאוֹרַח

חִידָה מִי יָדַע, הִיא אַחַת יְחִידָה

אֲשֶׁה וְסוּדָה הַנְּשָׁקֶף מִנְבוֹ

לְהַחֵל בָּהּ מֵאֶלֶף

עַד עֲלוֹת הַיָּרֵחַ

כְּמוֹ קָרָא בְּנָשִׁים מְעוֹלָם לֹא יָדַע.

הוא ידע אותה כמו במשחק. היא ידעה כבר עכשוו שהפסיד. הוא, פתרון חידותיו להצמיד. היא, חידה, אין פתרון לה נפסק. הוא חשב שתמצא בו, אך רק היא ידעה שהיתה - יש תפקיד. הוא קנה לה אחת לעתיד. היא אמרה, "אין הפתר נחלק, לא שלך, לא שלי, יש מרחק. במלכות כן היה זה תמיד."

אחר-כך התעטפה בבגדי היצוג, זוג פילים מצותה התיצב פנהוג, היא פקדה לקחתה פי היה מאחר וצריכים להפליג כבר ביום המחר. שאלות נשארו במטה, משאלות לב אלו ו..נגמר!

מעל הר הזיתים נדלק פלא שביט, חשכו הבתים, נרות שמן פבו. בשופר, בתקיעה אחרונה ולבבית, לויים במקדש ארחותיה לוו. הודתה על בואו בה ברב מסירות, התכי אז נתן לו וגם שגרירות. פלי מיתר ותפים לפרדה כבר פתחו חרישית בנגינה והמלך ישב בכסאו לחבר לכבודה שיר קינה.

מלפת שבא / מנשים כרכבה / השחורה ונאנה /
ברוך הוא היוצר סוד פלאי משכבה / כתמר לבלויבי / כלפיד להבה /
שננעץ בבשרי הצמא לטובה /

חמשים הרצים עם שלטי הזהב
רצו-אויץ במדבר ללוות את יפיה
פי המלך אהב ונתן ברפת יה
ועתה לעציון והדרך עוד רב.

פנמרים הם קלים, והשביל מתפתל,
הם דואים כנשרי ערכה

לפניהם מלבין פיל על מדרון ועל תל
ועולה אחריו מרפבה.

כך חולמת מלכה, חד לה ליל אהבה,
על ימים וימיה, יורש בשובה,
בשנתה צליל שלנה הנושר רמון פז.

החלום פועם בדלח, ענבל להבה
הוא נובט בפלעים כגבישי ראנה
וקורץ בחידה ומשל מני אז.

השחר עלה מאחרי הר אדום, במפרץ עציון גבר ספינה מחכה,
הרוח פורט על נימי דקל דום, אלמגים לה הפריחו בועות נשיקה.
אבנים חבוקות שם ברונדו קושר, חלוקי חוף רקדו לנגינה של שתיקה,
התמתחו והונפו על הזים לגשר במסלה פמעוף חץ עד ספון משיקה.
גל אל גל לתמיכה הצטרפו בעתם, דולפינים ובנות ים צחקו לקראתם.
גבוה ממעל השקיף העיטם
שנרתם לנוט מהכא להתם.

מלכת שבא את הפל תאשר בחותם
או יורשיה - תכלית המסע,
שכאן תם.

מלכת שבא והמלך שלמה
Loggia di Raffaello

עיינ ערך תרגום

“ אחרי הפל, שינה כשלא עצמה היא תרגום” (יוסף ברודסקי, 1977)

במדור זה בחרנו הפעם להציג תרגומים לשירי משוררים בעלי שם. התרגומים נשלחו על ידי המתרגמים למערכת “עיינ ערך שירה”, במיוחד למדור “עיינ ערך תרגום”. אנו שמחים לתרום בדרך זו להיכרות עם עושר השירה הלועזית.

צ'רלס בוקובסקי

ארבע וחצי בבוקר

מאנגלית: עודד פלד

השדות רוחשים

צפרים אדמות;

ארבע וחצי

בבקר,

תמיד

ארבע וחצי בבקר,

נאני מאזין

לידידי:

אוספי האשפה

והגנבים,

וחתולים החולמים

צפרים אדמות

וצפרים אדמות החולמות

תולעים,

ותולעים החולמות

לאורך עצמות

אהובתי,

ולא יכול לישן,

ועד מהרה יבוא הבקר,

הפועלים יקומו,

ויחפשו אותי

ברציפים,

ויגידו,

“הוא שוב שכור,”

אבל אני אישן,

סוף-סוף,

בין בקבוקים

ואור שמש,

אין זכר לחשכה,

זרועותי פרושות

כצלב,

הצפרים האדמות

מעופפות,

מעופפות,

שושנים נפתחות בעשן,

וכמו דבר-מה שנפצע

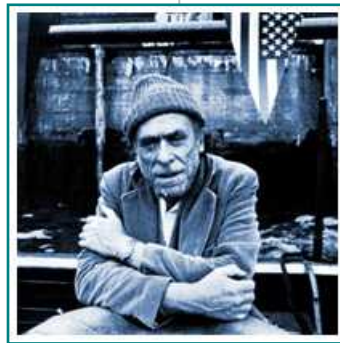
ונרפא,

כמו

40 עמודים ברומן גרוע,

חיוך על

פני האידיוט שלי.

הפחד עשה אותי ליוצר-כותב.

הפחד נחסר הבטחון.

בבסיסי אינני משורר או סופר.

צ'רלס בוקובסקי

יין בורגונדי שופע.

שפתיך טבולות בעמק, עמק ארגמן.

התעלסת באדם.

חשתי אותו חי – כמו קצוות מלמלה פריכות

של פצע מתקשח. יכולתי לגעת

בנריד הפתוח שבתוכו, נצנוץ מגלד.

כל מה שצירת, לכן צירת

ואז התנת עליו שושנים, להכניעו.

התרפקת עליו, מטפטפת שושנים,

שושנים בוכיות, ועוד שושנים,

ואז לפעמים, ביניהן, קטנה וכחלה

צפור.

כחל הטיב עמך יותר. כחל היה כנפים.

שלידג כחל-גלימה מסן פרנססקו

עטף את פוריותך

בחבוקים צורפים.

מדכאה היתה רוחך הטובה – לא שודדת-קברים

רק מחשמת, שומרת, מתחשבת.

במכרה האדם

הסתרת מפני לכן-סיד המרפאה.

אך התכשיט שאבדת היה עצבות.

מתוך "מכתבי יום הולדת"

Red – קישור לשיר בשפת המקור

טד יוז

אדום

מאנגלית: אהוד פדרמן

אדם היה הצבע שלך.

אם לא אדם, אז לכן. אבל אדם

היה מה שהתעטפת בו.

אדם-דם. האמנם דם?

או חום אדמדם המחמם את המתים?

גבישי חלו-דם להנציח

מורשת עצמות יקרה, עצמות המשפחה.

פשמצאת לבסוף את דרכך

חדרנו היה אדם. לשכת הדין.

ארון מתים לאבנים טובות. שטיח הדמים

מעטר אפוליות, גלדים.

הוילונות – מוטות אדם קטיפתי,

שטפי-דם טהור מתקרה לרצפה.

הפסות אותו הדבר. אותו

שני חי על ספת החלון.

תא פועם. מזבח אצטקי – מקדש.

רק מדפי הספרים נמלטו אל הלכן.

ומחוץ לחלון

פריגים דקים, פריכי קמטים

כעור על הדם,

Salvias, אותה אדמת-פרח בשמה קראך אביך,

כדם המתלל בקשת מתתך עמק,

ושושנים, טפות-דם אחרונות של הלב,

הרות-אסון, עורקיות, חרצות-דין.

שמלת הקטיפה הארבה שלך, תחבשת ספוגת-דם,

ארץ חלום

אדגר אלן פו

תרגום: דליה אפרת

בנתיבה שכוּתָה בודֶדֶת
רק במְלֵאכִים רְעִים נִפְקֶדֶת
מִמְקוֹם שֶׁשָׁד שָׁמוֹ לִיל
מִכֶּס מְלָכוֹת שְׁחוֹר מוֹשֵׁל
מִקְצֵה קְצוֹי צְפוֹן נִסְתָּר
לְכָאן אֶךְ בְּאֵתִי לֹא מִכְּבָר
מֵאַרְץ פְּרָאִית, מוֹזְרָה, לָהּ מִשְׁפָּן
מִחוּץ לְמִקוֹם - מִחוּץ לְזִמְן.

עֲמֻקִּים אֵין-תַּחֲתִית, לְלֹא גְבוּל נְהָרוֹת,
בְּקִיעִים, מְעֻרוֹת, עֲצוּמֵי-יְעָרוֹת,
צוּרוֹת בְּגִי אָנוּשׁ לֹא יִחְשְׁפוּ
כִּי דְמַעוֹת מְכַל עֵבֶר יִנְטֹפוּ.
הָרִים שֶׁם קוֹרְסִים עַד אֵינְסוֹף
לְתוֹכָם שֶׁל יַמִּים אֵין חוֹף
יַמִּים שֶׁבָּגַל מִתְגַּעֵשׁ
שׁוֹאֲפִים אֶל שְׁמַיִם שֶׁל אֵשׁ.
אֲגַמִּים עַד אֵינְקֵץ מִשְׁתַּרְעִים
מִימֵיהֶם שׁוֹמְמִים וּמְתִים
מִימֵיהֶם דּוֹמְמִים וְקָרִים
עִם צְחוֹר הַחֲבַצְלֵת הַזּוֹחֶלֶת.

לְצַד אֲגַמִּים מִשְׁתַּרְעִים
מִימֵיהֶם שׁוֹמְמִים וּמְתִים
מִימֵיהֶם עֲגוּמִים וְקָרִים
עִם צְחוֹר הַחֲבַצְלֵת הַזּוֹחֶלֶת,
לְצַד הָהָרִים וּלְיָד
הַנְּהַר, מִמְלַמֵּל חֲרִישִׁית, מִמְלַמֵּל לְעַד,
לְצַד יְעָרוֹת אֲפֹרִים וּבְצֵה,
מִשְׁפָּן לְטְרִיטוֹן וְלִקְרִפְדָּה,
בְּתוֹךְ אֲגַמֵּם וּבְרִכָּה קוֹדְרִים
-מוֹשֵׁב לְרוּחוֹת רְעִים -
בְּמִקוֹמוֹת הַכִּי טְמֵאִים,
בְּעֲגוּמֵי הַמַּחְבוּאִים -
שֶׁם יִפְגֹּשׁ הַהֶלֶךְ, נִבְעָת,
זְכָרוֹנוֹת-עֵבֶר מְהֻלְכִים
עֲטוּיֵי תַכְרִיכִים
מִתְחַלְחָלִים, נֶאֱנַחִים,
עֵת עַל פְּנֵי הַנוֹדֵד הֵם עוֹבְרִים.
דְּמוּיוֹת עוֹטוֹת-לְבָן - תַּבְרִים
שֶׁמְכַבֵּר נִמְסְרוּ בִּיסוּרִים
לְאֲדָמָה - וְלִרְקִיעִים.

לְלֹב כְּאֲבִיו רְבוּא
זֶה מַחוּז נַחְמָה וְרַגַע.
לְנִשְׁמָה בְּצִלְלִים מְהֻלְכֵת
זוֹהִי - זוֹ אֶלְדוֹרְדוֹ!
אֶךְ הֶלֶךְ עוֹבֵר בְּדֶרֶךְ
לֹא יַעֲזוֹ אֶת עֵינָיו לְפָקֶחַ
צְפוֹנוֹתֶיהָ אֵינָם נְגִלִים
לְעֵין פְּקוּחָה חֲלָשָׁה.
כִּה חֲרֵץ מְלָכָה, שְׁאֶסֶר
כִּי יוֹרֵם הַמָּסַךְ הַמְצָיִץ.
וְהַנִּשְׁמָה שֶׁכָּאן עוֹבְרֵת אֲבֵלָה
תִּרְאֶה רַק דֶּרֶךְ הַזְּכוּכִית הָאֲפֵלָה.

בנתיבה שכוּתָה בודֶדֶת
רק במְלֵאכִים רְעִים נִפְקֶדֶת
מִמְקוֹם שֶׁשָׁד שָׁמוֹ לִיל
מִכֶּס מְלָכוֹת שְׁחוֹר מוֹשֵׁל
הַבִּיָּתָה בְּאֵתִי לֹא מִכְּבָר
מִקְצֵה קְצוֹי צְפוֹן נִסְתָּר.

[Dreamland](#) – קישור לשיר בשפת המקור

דליה אפרת - כותבת שירים מגיל הילדות ומתרגמת מגיל העשרה. לפני 20 שנה החלה לפרסם שירים, בעיקר תרגומי שירה, ב"דבר", "מעריב", "מאזניים", "עכשיו", "שבו", ו"עיתון 77". כמו כן פרסמה באינטרנט באתר "ליטרטורה" ומשתעשעת באתרי שירה אחרים.

דֶּרֶךְ נְזִיר - כְּמִדְרָגוֹת הַשַּׁחַר.
צַח הָרוּחַ עַל פְּנֵי הַקְּרוֹעוֹת.
"מְרִיָּה! אֵת? - דּוֹמַעַ הַלַּחֲשׁ.
וְרִיק הַחֶלֶל.
וּדְמָמָה.
וּנְגוּהוֹת.

יוכבד בת מרים

פול ורלן המצוקה

תרגום: חמוטל בר-יוסף

טבע, שום דבר כך לא מעורר בלבי מהומה,
לא שדות פוריים, לא ההד האדם הקל
של שירת רועים בסיציליה, לא משאבות בחלל
הבקר, לא רצינות נוגה של שקיעת החמה.

אני צוחק מאמנות, צוחק מהאדם, מהשירים,
מתריזה, ממקדשים ינניים ומגדלי ספירלות
שמצירות ברקיעים ריקים הקתדרלות,
אני רואה בעין אחידה טובים ורשעים.

אינני מאמין באלהים לחלוטין, אני כופר
במחשבות כלן, אשמח אם לא יזכירו לי יותר
את האירוניה הבלה ששמה הוא אהבה.

לאה מקדי לחיות, פוחד למות,
משחק לנצנוצים של שפל וגאות
נפשי כחבורת פליטים מאננה טרופה.

חמוטל בר-יוסף - משוררת, סופרת, עורכת, מתרגמת וחוקרת ספרות. פרופסור אמריטה מן המניין באוניברסיטת בן-גוריון. נולדה בקיבוץ תל-יוסף, להורים שעלו מאוקראינה. החלה לכתוב שירים בגיל 8, לאחר מות אחיה במלחמת השחרור. פרסמה ספרים רבים, בכללם ספרי שירה, פרוזה ועיון. תירגמה שירה מרוסית, צרפתית ואנגלית. פרסמה מספר רב של רשימות ביקורת ספרותיות ומסות בענייני תרבות, יהדות ומוסר. שיריה תורגמו לאנגלית, צרפתית, רוסית, אוקראינית, איטלקית, גרמנית, יידיש וערבית. על שירתה זכתה בפרסים רבים, ביניהם: פרס אקו"ם – 1987, פרס קרן תל-אביב – 1987, פרס קרן ירושלים לשירה – 1990, פרס הנשיא – 2002, פרס ברנר – 2005.

ואנחנו מנפחים בזהות
לא כמו באותו היום ובקמים אחרים,

אותם ימים ריקים
שלא היתה תשובה ל"מה אתה עושה?"

קתרין מאריס
תרגום: דורית ויסמן

על קצה הנוצה

מונחים המתייחסים לשירה, נתפסים לעתים בעיניו של קורא "הדיוט" כמסובכים. אך הם חשובים ומשמעותיים לצורך הבנת שפתה המיוחדת של השירה והבנה עמוקה יותר של החוויה הפיוטית.

השירה איננה רק מילים. היא גם מוסיקה, היא ניגון ולכן אעמוד הפעם על מספר מונחים המתייחסים למצלול המהווה חלק בלתי נפרד מן השירה. מצלול הוא שם כולל, בשירה וגם בפרוזה, לטכניקה או דרך בה נעשה שימוש במילים בשל צליליהן החוברים למשמעותן התוכנית. שילוב זה יוצר אפקט בעל עוצמה, המשפיע עלינו בעת הקריאה ומעצים את החוויה הפיוטית.

- ❖ **אונומטופיאה** – מונח המתייחס למילה או קבוצת מילים שצלילן מחקה את משמעותן, כמו המילה: "בקבוק" אשר בהגיתה ניתן "לשמוע" את המים הניגרים מן הבקבוק. או המילה "רשרוש" אשר צלילה מחקה את רחש העלים היבשים או ניר העיתון בעת הדפדוף. מילים נוספות השייכות לקבוצה זו הן: טפטוף, גרגור, ציוץ, פצפוף, צרצר, זבוב, זמזום ומילים רבות נוספות.
- ❖ **אליטרציה** – אמצעי לשוני קדום שנוצר עוד טרם קיומה של החריזה המקובלת. משמעותו היא עשיית שימוש בצלילים החוזרים על עצמם בווריאציות שונות באותו משפט או במשפטים קרובים. המטרה בעבר היתה פונקציונאלית מחד גיסא בשל היכולת לזכור ביתר קלות את מילות השיר, ואסתטית מאידך. משפט מפורסם הלקוח מן התנ"ך והעונה להגדרה זו הוא המשפט "גד גדוד יגודנו". אמירה מפורסמת נוספת נאמרה על ידי יוליוס קיסר ונותרה חקוקה עד היום בשל אפיונה הלשוני "יְנִי, וידי, ויצי" או בשפתנו "באתי, ראיתי, ניצחתי".
- ❖ **אוקסימורון** - צירוף מילים שיש בו סתירה פנימית או דבר והיפוכו, כמו: שתיקה רועמת, אוויר כבד, שקיפות עמומה וכד'.
- ❖ **אנאפורה** – פתיחת מספר שורות עוקבות באותה מילה.
- ❖ **אפיפורה** – סיום מספר שורות עוקבות באותה מילה.

נשמח לקבל הצעות קוראים למדור זה.

שרית

וְהָיָה כִּי תִמְצָאנָה עֲנִיָּה - לֹא רִמְתָּה אוֹתָךְ אֵיתָקָה.

וְכֹאשֶׁר תִּשׁוּב, וְאָתָה חָכָם, רַב-נִסְיוֹן,

תִּוְכַל אֲזַלְהִבִּין מֵהֵן אֵיתָקוֹת אֱלֹהִים.

קונסטנטין קוואפיס
תרגום: יורם ברונובסקי

מנחם פאלק

שיחות מעבר לגדר

אָבִי הַיֶּקֶר,
אֵיךְ הִתְחַוְּשָׁה שָׁם, מַעַל לְפִסְגוֹת הַחֹמֶר
בְּאַרְץ זְרוּעַת נִיצוּצוֹת?
כָּאֵן הַשְּׂנֵאָה עוֹדָה מְצִיעָה מְרַבֶּלֶתָהּ
מִשְׁעַר לְשַׁעַר, מִפְתַּח לְפֶתַח
וְהֵכֵל בְּחַנּוּם.

אָבִי הַיֶּקֶר,
אֵיךְ זוֹלְגִים הַגְּעֻגוּעִים שָׁם בְּמֵרוֹם?
כָּאֵן הֵם מְצִיפִים חֲמִים מְאִי פֶעַם
מְלוּוִים בְּטִפָּה מְלוּוָה
בְּשִׂאֵלוֹת שְׂאִין לְהֵן תְּשׁוּבוֹת
בְּחֶלֶל רֵיק שְׁלֵעוֹלָם לֹא יִתְמַלֵּא.

אָבִי הַיֶּקֶר,
אֵת מִי אַתָּה פּוֹגֵשׁ שָׁם לְמַעַלָּה
לְמִי אַתָּה מְסַפֵּר וְמַה
כְּדֵי שְׂדֵמוֹתֶךָ תִּחְזֹר אֵלֵינוּ בְּחִלּוּמוֹת,
כִּינּוֹן שֶׁהִיא מְבַקֶּרֶת אוֹתָנוּ.
מִדֵּי פֶעַם, הִיא מְשִׁאֵרָה הוֹדְעוֹת
שְׁלֶרֶב אֵינִי זוֹכֵרֶךָ.

אָבִי הַיֶּקֶר,
לְמִי אַתָּה מְחַלֵּק סְפָרִיּוֹת שָׁם בֵּין הָעֲנָנִים
כְּפִי שְׁעֵשִׂיתָ כָּאֵן אֲצַלְנוּ לְמִטָּה.
הַיְלָדִים שְׁבָעִים מִמְּתַקִּים,
וְאָנוּ, הַגְּדוֹלִים, זְקוּקִים לְרַגְעִים שֶׁל חֶמְלָה,
רַגְעִים קְטָנִים עֲטוּפִים בְּנֵר מְרֻשָּׁשׁ
מִמְּלֵאִים בְּקָרָם אֶהְבֶּתֶךָ.

כֵּן, אָבִי הַיֶּקֶר,
עוֹלָמוֹת הַתְּהַפְּכוּ מְאֹז שְׁעוֹזְבֶתָּ
לֹא הֵייתָ מְבִין אֵת מַה שֶּׁתִּרְאֶה
לֹא הֵייתָ סוֹלֵחַ
הֵייתָ דוֹחֵס מְלוֹא הַרְאוֹת בְּכַעַס
חוֹסֵם אֵת סְגוּר פִּיךָ
מְבַקֵּשׁ לְהַפְרֵד מִשְׁמִיכַת הַשְּׁלֶכֶת
מְבַקֵּשׁ לְעֵלוֹת אֶל הַרְקִיעַ שׁוֹב
כְּדֵי שֶׁתּוֹכֵל לְתַקֵּן מִשָּׁם.
אוּלַּי אֶפְשָׁר עוֹד לְהוֹשִׁיעַ.

וְאָנִי כָּאֵן
בְּקִשְׁתִּי לְעֲצָמֵי רַק עוֹד רַגַע אֶתֶךָ
רַגַע שְׁקֵט בְּלִי מְלִים
רַגַע בּוֹ עֵינֶיךָ יַעֲבִירוּ
נִיצוּץ בּוֹדֵד שֶׁל הַשְּׁלֵמָה
שֶׁל חֶבֶה
יַעֲנִיק לְלִבִּי שְׂנֵיָה שֶׁל שְׁלֵוָה
וְכֵךְ אוֹכֵל לְהַמְשִׁיךְ עוֹד שְׁעָה
עַד הַגְּעֻגוּעַ הַבָּא.

מתוך הספר "רוכסנים של סתו"

מנחם פאלק - משורר, סופר, עורך, מפיק ומנחה.

נולד ב-17.2.1951 בעיר ביסטריצה שבטרנסילבניה, רומניה. עלה לארץ ב-1964. מתגורר בירושלים, נשוי ואב לשניים. למד ספרות עברית באוניברסיטת הנגב, בעל תעודת הוראה. חבר הוועד המרכזי באגודת הסופרים העברים, וחבר בוועדות נוספות; חבר הנהלת הסניף הירושלמי של האגודה, חבר באקו"ם, וחבר האיגוד הישראלי לעיתונות תקופתית וחבר הוועד בעמותת בוגרי אלכ"א - הסגל הבכיר בשירות הציבורי (סגן ומ"מ יו"ר בשנים 2005-1993). ציר בקונגרסים ציוניים בשנים 2003, 2005. פרסם 10 ספרי שירה, ספר פרוזה, "אהבה בפרזימה", וספר עיון "על שמנים ומחשבים".

עודד פלד

יזכור

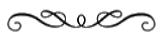
בְּעָרֵב חֶרֶף תֵּל-אָבִיבִי חָמִים
עַל סִפְסָל בְּרוֹטְשִׁילְד הַשְּׂדֵרָה
מוֹצֵא עֲצָמֵי מְהַרְהַר בְּטֶהֱרֵן הַבִּירָה,
שֵׁם כָּנָס שְׂרָצִים מִכְחִישֵׁי שׂוֹאָה:
אֲחִי מְדִינִיגְ'אָד בְּכוֹר-שְׁטֵן, חֶבֶר
מֵרַעִיו, מֵרַעִינֵיו בִּישִׁיו, וּבְהֵם
רַחֲמָנָא לְאֵלֶן, נְטוּרֵי-חֶרְטָה עוֹרְבֵינוּ,
מִשׁוֹשׁ לְבָנוּ, שֶׁהַתְּנַדְפוּ, כַּפְתּוֹר וּפְרַח,
מִמְגַלֵּת דְּבָרֵי הַלֵּילוֹת וְהַיָּמִים הַנוֹרְאִים –

וּבַעַל כְּרָחִי שָׁב וְנִזְכָּר בְּחִסְדֵי
סֵאטְמֵר שְׁמֵלְטוּ נִפְשָׁם בְּדָקָה
הַתְּשָׁעִים בְּרַפְכָּת לְשׁוּיָן בְּעָבוּר
שְׁלִמוֹנִים, בְּעוֹד שָׂאֵר קְהֵלוֹת
טְרַנְסִילְבַּנְיָה מוּבָלוֹת לְקְרוֹנוֹת
חֲתוּמִים בְּדֶרֶךְ לְכַבְּשָׁנִים

כֵּן נִחְרָץ גּוֹרְלָם שֶׁל יְהוּדֵי
מִוְרוֹשׁוֹשְׁאָרְהָאֵי וּמִשְׁפַּחַת
נִיסְלֵי בְּתוֹכָם: אָמֵי לָאָה, הַצְּעִירָה
מִבֵּין תְּשַׁעָה אַחִים נְאֻחִיוֹת, יְחִידָה
מְדוּרֵי תִפְתְּ שְׂרָדָה, גַּם אַחִיהָ שְׁמֵעוֹן,
שְׁחֵלוּץ הָיָה וְהִגִּיעַ אַרְצָה בְּעוֹד מוֹעֵד

[לֹא הוֹעִילוּ תַחֲנוּנֵיהֶם לֹא הַפְּצָרוֹת
אַחֵרִים לְהַצִּיל צֵאֵן מֵרַעִית וּלְשׁוּב
לְאֶרֶץ הַמְּבֻטָּחֹת: מְשִׁיחַ לֹא בָּא,
פְּסָקוֹ הַרְבָּנִים, מְשִׁיחַ גַּם לֹא מְטַלְפֵן]

אָה, מִי יִתְגַּנֵּי נְטוּר-חֶרְטָה,
אַחַד מִלְמָד-נוֹ צְדִיקֵי סֵאטְמֵר
אִם אָפְשָׁר, שְׁיָבוֹא אֵלַי
בְּסִמְטָה אַפְלָה, זְקֵנוֹ אֶתְלֵשׁ
וּבְרַכַּת דֶּרֶךְ אֶתֵּן לוֹ
לְמִשְׁרָפוֹת שֶׁל מַעֲלָה
שְׁיִזְכָּר בָּמָה מְדַבֵּר

פנינה פרנקל רק למחצה

"כל אדם הוא דלת פתוחה למחצה
המובילה לחדר משותף לכולם,
הקרקע האינסופית מתחתינו".
(תומאס טרנסמוטר)

השמים כחלים

שקט עכשו בפית.

אני מעדיפה להשאיר את הדלת

פתוחה רק למחצה.

שלא יבואו בה רוחות.

שלא יגיעו זרועות של קנוקנות מרעילות

המתרחבות זו בזו בחדר המשפחה

שלא ידעו שאני כאן ויפסחו עלי הפעם

גם בלי דם זבח לסמוך משקופים.

אולי אוכל לשמור על אהובי

בסתור, בחשאי לנענע בלחש

את העריסות

ולשיר להם די, די, די.

והקרקע האין סופית תנוע מתחתינו

היא תתעורר לקול תינוק

יום חדש יופיע.

יוכי פרלמן באין מפתח

בבית נעול לשנים, מסדרונות צרים

צרים על הראות, במאבק לא לגעת

בחלוף הגופות

בבית הנעול לשנים מתרחב האויר

ומשתחרר רק בחדר הבוהד

שם אפשר לשוב הביתה לחלם

במטה באלכסון

בבית הנעול לשנים נסיתי לצייר

קו-מפריד-מרחב ולמות כל פעם קצת

לבד

יוכי פרלמן - חברת קיבוץ (יטבתה). סבתא
לשתי נכדות. שכלה את בנה לפני 11 שנים.
כותבת מזה 6 שנים. פרסמה שני ספרי ילדים
לנכדתה, בהוצאה עצמית (אחד בכריכה ביתית,
השני בכריכה עבה ואיורים מקצועיים). במלאת
10 שנים לשכול, הוציאה ספר בשם "בהיותי
חסרה". הספר הוקדש לבנה ערן, בהוצאת אורלי
לוי (היום אורלי לוי אוריין) ובעריכת מאיר חזן.
בימים אלה עוסקת בהכנת ספר נוסף.

פנינה פרנקל - נולדה באוזבקיסטן ועלתה לארץ מצרפת. בעלת תואר שלישי, ד"ר בפסיכולוגיה התפתחותית
חינוכית באוניברסיטת תל-אביב. כתבה והגישה בעבר תוכנית לילדים בטלוויזיה הלימודית. חוקרת ומרצה בתחומי
החינוך. שיריה פורסמו במוספים ספרותיים של: "דבר", "על המשמר", "הארץ", "מעריב", "ידיעות אחרונות"
וב"עיתון 77". ספר שיריה "גומת הכרית הריקה" יצא לאור בעריכת נתן יונתן. כותבת סיפורים למבוגרים וילדים.
לאחרונה יצא לאור ספרה לילדים, "ניב הפיל שכח את המעיל", כחלק מסדרת ספרי ילדים שבדרך.

איליה בר-זאב
לאחר הגשם האחרון ופּימפּרנל סמית
לזכרו של זרח אפשטיין

"ריח גופך פריח הפטריות אחר הגשם הראשון",
לחשה אשה
ונאני מתרפק על מנגינת השריקה –
"פּימפּרנל סמית"
בין חרבות "אקנה בלה",
בצעקות חוזרות אל הד-ההרים הסוגרים עלינו
ביערות "שער הגיא",
בפרות שנפלו בכפנו בבסתגי "סטף".

היינו פראשונים לאחר המלחמה הטריה,
מחפשים להציל שרידים מקרב.

ברחוב "קינג ג'ורג'", בחדשכה,
חקקנו אותיות אדמות בקירות האבן,
חמקנו אל מדרגות סמטת "יעבץ",
משחקים את ילדי המהפכה –
שוטרים ונרדפים.

במרתפי המעצר שמעתי שוב את השריקה –
"פּימפּרנל סמית" בתאים מסרגים.

יד ביד ירדנו ברחוב "הלל" אל החדר הישן,
נפרדים לעד מספיחי הצבא האדם
ממרקס-אנגלס-לנין-סטאלין,
(מאיומיו של י. דן) וכל מקיזי הדם.

ללא בקרת עצמית
שרקנו בשמחה – "פּימפּרנל סמית".

השריקה הסודית נשמעה אחר-כך
במקומות מוזרים, רחוקים, חסרי פשר.
מלחמה-רדפה-מלחמה-רדפה אותך
בתעלות "ארמון הנציב",
כדי לחיות,
להמית.
לקבע קיומך לרגעים בארץ הקטנה.

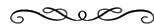
הגוף שרד את שדה הקרב
עם ציונים לשבח.
ולא ידע –
בעוד עשר שנים
לא ישרד את מלחמת החיים על-פני האדמה.

עכשיו, לאחר הגשם האחרון, שוב מגיחות
פטריות ביערות המתחדשים,
מפיצות ניחוח נעורים.

מחטים רוחשות
ברקב האדמה,
שריקות בענפים

וקול האשה –

ערגה.

זרח אפשטיין - בגיל 33 זכה זרח בציון לשבח
במלחמת ששת הימים בקרב בחורשת "ארמון
הנציב" ובתעלות "מוצב הפעמון". עשר שנים
אח"כ נפטר ממחלת הסרטן.

לסלי האוורד (1893-1943) - שיחק בסרט
"פּימפּרנל סמית" (1938). הסרט והדמות היו לאתוס
חשוב בתקופת העמידה הנואשת של בריטניה מול
הרודנות ששלטה על רוב היבשת (בשנים 1941-
1940).

מרגל בריטי שהטעה את הגרמנים ביחס לאתר
הפלישה לצפון אפריקה. מנגינת השריקה מלווה את
הסרט והפכה לאות קשר ביני ובין זרח אפשטיין ז"ל
בשנות ה-50.
(גיליה רר-זער)

חדש על המדף

- ❖ **רות נצר** - ספר השירים "עקבות" כולל שמונה פרקים שממשיכים לעסוק במוטיבים שבספריה הקודמים. בפרק "עקבות" – שירה מיסטית של אמונה זכה ואמונה מרה. הפרק "עונות" נובע מעולם הטבע, חיות וצמחים המשתרגים אלו באלו. הפרק "אמצע" הינו מבע להלכי רוח מדיטטיביים המתבוננים בגוף, בחלום, במוסיקה ועוד. הפרק "אנשים" מתעד התבוננויות באנשים חולפים ובאנשים של קירבה אינטימית. הפרק "מכורה" עניינו בחוויות ילדיות של הארץ הזו כמולדת הזכרונות האישיים. הפרק "מסע" כולל תמונות ממסעות בעולם. הפרק "תמונות בגלריה" מתבונן בתמונות אמנות בגלריות. הפרק "אמא-לקראת" מלווה את מסע האם אל סוף חייה.
- ❖ **רות נצר** - "קדיש לאבא" הוא ספר שירים המוקדש כולו לאב כתפילת קדיש של בת על חיי אביה, מחלתו ארוכת השנים ומותו. הבת מלווה את סיפור חייו של אב נעדר-נוכח; מתמונת ילדותו הראשונה כתינוק, תמונתו ערב עלייתו לארץ, הבריחה מגרמניה, חיי החלוץ הנכזבים, אהבת הציור שלו וסוף חייו. שירי הספר הם תהיה חרישית ונוקבת על חייו ומותו, וקינה המשובצת בפסוקים מהמקורות היהודיים שהם חומרי הנפש של הבת הכותבת ושל האב כאחד. "קדיש לאבא" הינו דיאלוג בין הבת לאב וגם דיאלוג בין החיים למתים באשר הם, והוא שירה-תפילה לעילוי נשמת האב. שני ספרי השירה האלה יצאו לאור ביחד, באפריל 2006, בהוצאת "כרמל".
- ❖ **אלישע פורת** – "ארכה תקפה" - שירים חדשים ואחרים, הוא ספר שיריו החמישי של המשורר אלישע פורת. אל השירים החדשים, שטרם ראו אור, כשליש משירי הספר, מצטרפים שירים משלימים, שהובאו מספרי שיריו הקודמים של המחבר.
- ❖ **דליה יאירי** – "בואו ימים מפויסים" בהוצאת "כרמל". בספר מצוי מבחר מייצג משנים רבות של יצירה. דליה יאירי בחרה שלא לחשוף את יצירותיה כל עוד עמדה בחזית האקטואליה. הספר משלב שירה אישית מאוד - אהבה, שכול, חיפוש, עם התייחסויות לאירועים, לנופים ולמציאות העכשווית. מרבית השירים מתפרסמים כאן לראשונה.

קוראים כותבים

קראתי את הירחון ונהניתי במיוחד.
מהמגוון העצום, המדורים, המאמרים המרתקים, השירים, והנוחות לדפדף ולהתמצא.
הנגיעה הקלה בשירי מחמוד דרוויש, היתה נפלאה.
ההתבוננות של ד"ר ארנון בשיר 'יונתן' של יונה וולך, היתה מעמיקה. כמובן שהתלהבתי מצופן
אריאל. ובכלל לפגוש את בוקובסקי ועוד במאמר עומק שכזה, היתה חוויה.
המשיכי במפעל המרשים הזה לטובת חובבי השירה באשר הם.
תודה רבה
יפה נבו

לשרית,
אני זכיתי להימנות על קוראיך, בדרך כלל נותרת נפעמת ונרגשת ואף פעם לא שולחת מילת
תודה או הערכה.
בזה הרגע סיימתי לקרוא את הגליון המיוחד על פושקין כשבמרכזו, הפואמה הנפלאה של פרופ'
יוסי גמזו ואני סוערת ונרגשת מתמיד.
אני מוצאת לנכון להודות לך על הגליון הזה, על המצגות ויתר הגליונות, על הרמה, המקצועיות
ופתיחת ערוץ השירה גם בפני הדיוטות כמוני.
אני מודה לך ומחזקת את ידיך על מפעל שראוי להוקרה.
זהרה

שלום לשרית,
אני חייב להביע את התפעלותי מההתמסרות שלך לעבודת השירה הן במצגות והן בכתב העת
"עייץ ערך שירה". כנראה שרק מתוך מסירות נפש, אפשר באמת להגיע לתוצאות נהדרות. אני
מאמין שהעיתון עוד יתפתח למדורים וכי תרבו במעשה תרגום שתורם רבות לשירת המקור
שלנו. כמי שהיה שנים רבות עורך אני חש רגע חגיגי בראותי איזה עתון חי, מיוחד במינו שאת
מפיקה ועורכת. שאי ברכה על עמלך והתגאי במעשה ידיך. אנא מסרי ד"ש לבכי ליוסי גמזו על
העצה והעזרה.
שלך, אשר ריך

לשרית שלום,
תודה על הקובץ המרתק של שירי פושקין. היות ואני מדריך בהתנדבות קבוצת עולים (לשעבר)
מרוסיה, הרשיתי לעצמי להפיץ ביניהם את הקובץ הזה, בליווי המכתב המצוטט להלן.
ולך כרגיל יישר כוח
שלום אילתי

חברים יקרים,
אתם בוודאי כולכם יודעים את כל פושקין בעל-פה... אבל אולי יעניין אתכם להכיר קצת ממנו
בעברית.
לכן אני מנסה להעביר אליכם קובץ שירים זה, אשר יוצא על ידי החוג לשוחרי שירה.
התרשמו ותיהנו!
ולהתראות באביב כטיול פרחים בצפון הנגב!
שלכם בידידות
שלום

שרית! בוקר טוב!
קראתי בעיון הגליון, מרשים, מהמ.....ם!
כל-כך התרשמתי מהתרגומים של המצבה וגלעד, שניים שהם אחד, כל-כך מרגש!
גם הפתיח שלך לגליון, וגם הפואמה על פושקין (שכמעט ולא ידעתי עליו דבר, פרט לשמועה
שהוא גדול משוררי רוסיה, שמלפני כ 200 שנה) נאורתי!!! ובזכותך! הגדילי לעשות חיל,
וההנאה הרי היא של כולנו.
אני מאד מודה לך שצירפת אותי למקורבי הכתיבה והתרבות הכתובה, שהיתה לי רחוקה,
רחוקה מדי, ויערכו לי מימיה!!! בהוקרה רבה!
ר. כ.

קראתי בענין רב את המהדורה המיוחדת על פושקין, ובמיוחד את התרגומים, המעולים
כשלעצמם, לשיריו של המשורר. אודה, לא הכרתי את יצירתו, ושמות כגון יבגני אונייגין,
רוסלאן ולודמילה ו- Queen of Spades התחברו אצלי דווקא עם צ'ייקובסקי (את האופרה
האחרונה, "Pikovaya Dama", כפי שהיא נקראת בשפתם, ראיתי בכולשוי - מהמם). פרשת
חייו מרתקת ומי יודע מה הפסידה התרבות האנושית בגלל שהוא נכנע למזגו הסוער. באשר
לשירים - נותרתי עם טעם של עוד. ולא נותר לי אלא לבקש שתתני במצגות ובירחונים
המקוונים הבאים עלינו לטובה משקל מתאים לשירה הקלאסית - בעיקר לזו הרוסית,
ובמיוחד ליצירתו של פושקין (וחבל שאיני מביין את השפה, כי לעולם לא אדע מה אבד
בתרגום).
תבואו על הברכה, Well done.
יהודה צרפתי

אני, ספרנית, עובדת בבית ספר תיכון ואחת הפעולות שלנו היא: הפסקה לשירה. בערך, פעם
בחודש מתקבצים נערים ונערות בהפסקה, בספריה, ויחד אנחנו קוראים בקול שירה, לפעמים
של משוררים, ובזמן האחרון גם יצירות שלהם עצמם. הסתבר לנו שרבים כותבים שירה בגיל
הזה ואצלנו, לפחות, יותר בניס מוכנים לקרוא בקול את היצירות שלהם. מיהרתי לחפש את
האתר שלך על השירה. והוא פשוט מקסים. בפעם הבאה נציג את האתר הנפלא שלך ואת
המצגות, להם וכמובן גם למורים שלנו.

הרבה בריאות וכל טוב

אירית קילון

אירועי ספרות

- ❖ **טרקלין לספרות – בהנחיית דן שורר:**
על כלבים ואנשים – 14.2.07, בשעה 20.00: האדם וכלבו – יצירתו המקסימה של תומאס מאן שבמשיכות ציפורן מעודנות, מחייה את כלבו "בשן". תת הכותרת של הערב: "איך הפכתי ידיד טוב לענק ספרותי". על החתום – בשן.
מארש רדצקי - 28.2.07, בשעה 20.00: דעיכתה של האצולה ושל התרבות האוסטרו-הונגרית לצלילי המארש של יוהאן שטראוס. יוזף רום מספר על התדרדרותה של משפחת איכרים דרך האצולה אל המצוקה והריקבון החברתי-מוסרי. המפגשים מתקיימים ב"צומת ספרים – הספרייה", דיזינגוף סנטר, תל אביב. הכניסה חופשית.
- ❖ **תמול שלשום והיום - קריאה חדשה ביצירת עגנון**
11.02.2007, קורס ערב, 10 מפגשים בין השעות 19.30 ל- 21.00, עורך ומרצה: הסופר חיים באר. בית אריאלה, שדרות שאול המלך 25, תל-אביב, טל' 03-6910141/5.
- ❖ **נשיקה עתיקה - ספרות ושירה**
15.02.20, בשעה 20.00: הספרות העתיקה של הודו, המזרח הקדום, סין ויפן מנקודת מבטם של מתרגמים נבחרים. עורך ומנחה: שמעון בוזגלו, משורר ומתרגם. עם עמרם פטר, חוקר הינדואיזם ובודהיזם, חיבר את הספר 'מיתולוגיה הודית' ותרגומיו מן הספרות הזאת הופיעו בכתבי עת שונים. מחיר הרצאה: 45 שקלים. מספר המקומות מוגבל, מומלץ להירשם מראש. לפרטים והרשמה: טל' 02-6716498. בית מורשת בגין, רחוב ש"א נכון 6, ירושלים.
- ❖ **במחוזותיו של עמוס עוז**
16.2.07, בשעה 11.00: הסופר חיים באר במחוזותיו של עמוס עוז. החל ב"מיכאל שלי", דרך "סומכיי", הפרק הראשון של "פה ושם בארץ ישראל" ו"פנתר במרתף" וכלה, לפי שעה, ב"סיפור על אהבה וחושך", משמשת ירושלים הן כזירה והן כגיבור מרכזי ביצירותיו של עמוס עוז שנולד וגדל בירושלים. סיור במחוזותיו – כרם אברהם, תל-ארזה, גאולה, בית הספר "תחכמוני" ושכונת "מקור-ברוך" – כולל גיחה קצרה לביתה של זלדה ברחוב צפניה 31.
הרצאה בתשלום. משכנות שאננים ירושלים, טל' 02-6292212.
- ❖ **יד יצחק בן-צבי המרכז ללימודי ארץ ישראל**
לגלות ארץ לא נודעת כאן... ליד הבית. עם מחלקת ההדרכה של יד בן-צבי בסניוריים בעקבות ספרים, יוצרים וחגים, באביב ובקיץ. הרשמה מראש.
יום ו', 16.3.07, 10:00 עד 12:00 / 95 ש"ח. **מעשיות בנחלאות** (סיור תיאטרוני) דמויות וטיפוסים והמון סיפורים בסמטאות הנחלאות עם שחקן ועיתונאי המומחה לבתי כנסת. מדריך: ג'קי לוי יד בן-צבי. טלפון: 02-5398855. www.ybz.org.il
22.3.07, יום ה', 16:00 עד 19:00 / 65 ש"ח
- ❖ **כותבות הכול במכחול משוררות, שהיו גם ציירות, כגיבורות תרבות. אלזה לסקר שילר, רחל, לאה גולדברג, זלדה ויונה וולך, הקשרים שהיו ביניהן ואלו שיכלו להיות אילו... מדריכה: נורית בזל, יד בן-צבי. טלפון: 02-5398855. www.ybz.org.il**
החוג לשוחרי שירה - מפגשי הקראה משירי משוררים – הקראה משיריה של סירקה טורקה. 8.3.07 בשעה 20.00. קיבוץ שריד, "מועדון הסנדוויץ'". טלפון: 04-6507472.

שונות

ערב התרמה לעמותת לל"ב – יום חמישי, 22.2.07, בשעה 20.00 בהיכל התרבות בכפר סבא. מקהלת הנשים "נעמה" בניצוחה של פנינה ענבר. בתכנית: שירת הים והדייגים – פורה, מיסת הדייגים. סוויטת הדייגים – דוריבל קאימי. שירים על פני המים בעיבוד מיוחד למקהלת נשים. הזמנת כרטיסים: 09-7640811. כל ההכנסות מהקונצרט קודש לעמותת לל"ב המעניקה כלים להתמודדות עם מחלת הסרטן.

עם בוא הגאות

גלי דיו ממיסים משוכות מחשבה
מטילים עגן לארך חופים של ניר

עודד פלד

